

Arhivsko gradivo kao eksponat

Domazetović, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:974147>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER ARHIVISTIKA
Ak. god. 2019./2020.

Tomislav Domazetović

Arhivsko gradivo kao eksponat

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Hrvoje Stančić

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenom i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Gradivo, građa i eksponati	3
2.1. Arhivsko gradivo.....	3
2.2. Muzejska građa	4
2.3. Knjižnična građa	4
2.4. Usporedba arhivskog gradiva i građe ostalih baštinskih institucija	4
3. Prikaz arhivskog gradiva u Hrvatskoj	6
3.1. Državni arhiv u Osijeku	6
3.2. Državni arhiv u Sisku.....	8
3.3. Hrvatski državni arhiv	9
4. Prikaz eksponata u muzejima Hrvatske	16
4.1. Arheološki muzej Istre	17
4.2. Prirodoslovni muzej Rijeka.....	20
4.3. Galerija Klovićevi dvori.....	24
5. Prikaz građe u knjižnicama Hrvatske	28
5.1. Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića.....	29
6. Primjeri dobre prakse u Europi i svijetu	32
6.1. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva	32
6.2. Nacionalni arhivi Australije	36
7. Kako približiti arhivsko gradivo putem izlaganja.....	38
7.1. Izložba „Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ Državnog arhiva u Osijeku.....	39
7.2. Digitalne zbirke Državnog arhiva u Sisku	40
7.3. Izložba „Na dva kotača“ Državnog arhiva u Sisku	40

7.4. Mrežne stranice izložbi „Hrvati na Titaniku“ i „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva“ Hrvatskog državnog arhiva	41
8. Zaključak.....	44
9. Literatura.....	45
10. Popis slika	50
Sažetak	51
Summary	52

1. Uvod

Često se može čuti da je u današnje doba sveopće digitalizacije, gdje su informacije dostupnije no ikad, broj ljudi koji posjećuje baštinske institucije u padu. Istraživanje koje je proveo Department for Culture, Media and Sport u Ujedinjenom Kraljevstvu 2016. godine, „Taking part focus on: Libraries“ pokazalo je da je posjećenost knjižnica manja za 34% u 2015. godini u usporedbi s 2005. godinom.¹ No, oprečno ovim podacima, u istom lancu istraživanja provedeno je i istraživanje posvećeno muzejima, imena „Taking part focus on: Museums and Galleries“. Ovim istraživanjem otkriveno je da muzeji i galerije doživljavaju rast u broju posjetitelja.² S obzirom da se knjižnice i muzeji, pa i sami arhivi, svrstavaju u baštinske institucije, zanimljivo je da kroz isto razdoblje u istoj državi jedna baštinska institucija bilježi pad, a druga rast. Nažalost, isto istraživanje nije provedeno nad arhivima, no čak i ako se ne uzme u obzir neutemeljena pretpostavka da arhivi također bilježe pad u broju posjetitelja poput knjižnica, svakako se može nešto korisno doznati od muzeja i načina privlačenja posjetitelja. Istovremeno, muzeji i arhivi nemaju istu svrhu, pa nije ni logično očekivati jednake brojke u obje institucije, ali metode korištene u muzejima, pa i knjižnicama, mogu pomoći arhivima u izgradnji većeg kruga korisnika i posjetitelja.

Marinko Vuković piše:

„... (P) o UNESCO-ovoj Konvenciji o zaštiti svjetske i kulturne baštine iz 1972. godine u poglavlju I., Članku 1, stoji da kulturno nasljeđe (baština) obuhvaća „... spomenike, skupine zgrada i lokacije...“, koji imaju univerzalnu vrijednost s povijesnog, umjetničkog i znanstvenoga gledišta. Ovo određenje u potpunosti pokriva definicija muzejske građe, a dio koji se odnosi na spomenike pojmovno se u najširem smislu odnosi i na arhivsku i knjižničku građu kao pokretne spomenike.“³

I upravo ta ideja je vodilja ovog rada – muzeji su najbliže opisani definicijom kulturne baštine pa su kao takvi i najposjećeniji od strane posjetitelja koji žele saznati nešto o kulturnoj baštini, no arhivi, pa i knjižnice, također imaju ulogu u procesu osvještavanja o baštini.

¹ Department for Culture, Media and Sport Ujedinjenog Kraljevstva, *Taking Part Focus on: Libraries*, URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/519675/Libraries_short_story_-_FINAL.pdf (21.9.2019.).

² Department for Culture, Media and Sport Ujedinjenog Kraljevstva, *Taking Part Focus on: Museums and Galleries*, URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/562676/Focus_on_museums_and_galleries_final.pdf (21.9.2019.).

³ Vuković, M. *Pogled na međuodnos baštine, kulture i identiteta*. Arhivski vjesnik 54, 2011., str. 97-113.

Nakon uvoda o arhivskom gradivu i njegovim vrstama, ovim će se radom pokazati kako je arhivsko gradivo dano na korištenje u Hrvatskoj. Kao opreku tome, prikazat će se primjeri prikaza gradiva u knjižni cama i muzejima Hrvatske. Uz navedeno, rad će prikazati i primjere prikaza arhivskog gradiva iz Europe i svijeta, a sve ideje će se na kraju objediniti kako bi se došlo do mogućih idejnih rješenja za prikaz arhivskog gradiva kao eksponata– bez obzira na to što potencijalni posjetitelj muzeja nema afinitete prema antičkom brončanom posuđu, muzej može pobuditi zanimanje za njim, pa tako i arhivi mogu pobuditi zanimanje za gradivom i spisima i postati više od institucije u koju se dolazi samo iz potrebe.

2. Gradivo, građa i eksponati

2.1. Arhivsko gradivo

Najbolji način za započeti ovu analizu je pomoću Zakona o arhivskom gradivu i arhivima. Po njemu, arhivsko gradivo se definira: „arhivsko gradivo je odabrano dokumentarno gradivo koje ima trajnu vrijednost za kulturu, povijest, znanost ili druge djelatnosti, ili za zaštitu i ostvarivanje prava i interesa osoba i zajednica, zbog čega se trajno čuva.“⁴

Gledajući definiciju arhivskog gradiva, može se vidjeti potencijal koji isto nosi u vidu prikaza u samom arhivu. Ako se arhivsko gradivo redovito izlučivalo, ono može služiti kao pogled u prošlost institucija koje su djelovale ili koje još uvijek djeluju unutar nekog područja. Potencijal za prikaz gradiva tako postoji, no ostaje pitanje kako ga razlikovati od muzejske građe i na koji ga način predstaviti javnosti.

Postavlja se pitanje zašto izlagati arhivsko gradivo ako je temeljna zadaća arhiva očuvanje gradiva uz ponudu usluga poput izrade preslika i pregled gradiva. Osim već spomenutog okretanja ka kulturnoj baštini kroz arhivski pogled na nju, odgovor se može naći i u Članku 39. točka 6 Zakona o arhivskom gradivu i arhivima:

(6) Sredstva za rad arhiva osiguravaju se i prihodima od obavljanja djelatnosti arhiva i na drugi način u skladu sa zakonom.⁵

Iako točka 1 istog Članka kaže da su sredstva za rad arhiva osigurana iz državnog proračuna,⁶ točka 6 daje arhivima mogućnost dodatnih prihoda koji mogu biti uloženi u poboljšanje rada arhiva, uvođenje dodatnih izložbi, pripremu tematskih predavanja i slično, a u svrhu promicanja arhiva na društvenoj sceni. Kako se u mnogim istraživanjima, poput već spomenutog istraživanja u Ujedinjenom Kraljevstvu, izostavljaju arhivi kao treći stup baštinskih institucija, potrebno je pogledati koje načine izlaganja gradiva nude arhivi kako u Hrvatskoj tako i u svijetu, te isto usporediti s građom muzeja i knjižnica.

Kako bi se prikazale razlike u definicijama arhivskog gradiva i ostalih vrsta građe unutar baštinskih institucija, upotrijebit će se definicije korištene u službenim pravilnicima i zakonima Republike Hrvatske.

⁴ *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima*, Narodne novine 61/2018., URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (21.9.2019.).

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

2.2. Muzejska građa

Kako bi se prikazale razlike u definicijama arhivskog gradiva i ostalih vrsta građe unutar baštinskih institucija, upotrijebit će se definicije korištene u službenim pravilnicima i zakonima Republike Hrvatske. Prva je tako definicija muzejske građe, koja glasi: „Muzejsku građu u skladu s člankom 7. Zakona o muzejima čine civilizacijska, kulturna te prirodna dobra kao dio nacionalne i općeljudske baštine. (...) Muzejska građa i dokumentacija štite se kao kulturno dobro i na njih se primjenjuju propisi o zaštiti kulturnih dobara.“⁷ Zakon o muzejima također definira muzejsku građu: „muzejska građa su sva civilizacijska, kulturna materijalna i nematerijalna dobra i dijelovi prirode u muzeju koja su dio nacionalne i općeljudske baštine.“⁸

2.3. Knjižnična građa

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti definira knjižničnu građu: “Knjižnična građa je svaki jezični, slikovni i zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi odnosno sva druga građa koju knjižnica posjeduje u svojem fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima.”⁹

2.4. Usporedba arhivskog gradiva i građe ostalih baštinskih institucija

Gledajući definicije arhivskog gradiva te knjižnične i muzejske građe, jasno je da sve tri definicije povezuje važnost očuvanja gradiva odnosno građe. Svaka vrsta institucije pobliže određuje svoje gradivo odnosno građu te razloge i načine očuvanja, no sve su ipak povezane potrebom da se informacije, koje se očituju na razne načine, sačuvaju. Iako su razlike u ustroju i načinu rada institucija velike, ova poveznica među institucijama može ukazati na zajednički način privlačenja korisnika koji bi posjećivali baštinske institucije ne samo iz potrebe, već i iz želje za usavršavanjem i učenjem o povijesti, baštini i kulturi područja na kojem posjećuju instituciju.

⁷ *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije*, Narodne novine 142/1998., URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (21.9.2019.).

⁸ *Zakon o muzejima*, Narodne novine 61/2018., URL: <https://www.zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima> (21.9.2019.).

⁹ *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, Narodne novine 17/2019., URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEicama-i-knji%C5%BEi%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (21.9.2019.).

Državni arhivi u Hrvatskoj djeluju u osamnaest gradova, uz nekoliko sabirnih centara pod upravom državnih arhiva nadređenih gradova. U sljedećem poglavlju predstaviti će se neke inicijative prikaza arhivskog gradiva u državnim arhivima u Hrvatskoj, kako u vidu fizičkih izložbi, tako i digitalnih.

3. Prikaz arhivskog gradiva u Hrvatskoj

3.1. Državni arhiv u Osijeku

Prva zabilježena moderna arhivska djelatnost u Osijeku bilježi se od 1947. godine, kad je u Osijeku osnovana Ispostava Državnog arhiva u Zagrebu.¹⁰ Nekoliko godina kasnije, arhiv prestaje djelovati kao ispostava i postaje samostalni državni arhiv:

Arhiv je postao samostalnom ustanovom Rješenjem Narodnoga odbora Kotara Osijek od 16. srpnja 1956. To je Rješenje 21. studenog 1956. potvrdilo Izvršno vijeće Sabora Narodne Republike Hrvatske pa je od 1. siječnja 1957. Ispostava Državnog arhiva u Zagrebu postala samostalna ustanova pod nazivom Arhiv u Osijeku. (...) Arhiv je teško stradao u Domovinskom ratu 1991/1992., no postupno su sanirana oštećenja na zgradi, vraćeno je izmješteno gradivo i nastavljeno je s redovitim radom. Obveznim Naputkom Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske 1993. regionalni arhivi pa tako i osječki Arhiv, mijenjaju nazive u Povijesne arhive. Do nove promjene naziva dolazi stupanjem na snagu Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (NN 105/1997), odnosno novom registracijom 21. travnja 1998. kada Povijesni arhiv postaje Državni arhiv u Osijeku.¹¹

Na internetskim stranicama arhiva mogu se naći informacije o nadolazećim izložbama, kao i digitalizirane zbirke fotografija i razglednica. Jedna od izložbi u Državnom arhivu u Osijeku bila je “Valpovački vlastelini Prandau-Normann”. Dražen Kušen, ravnatelj Državnog arhiva u Osijeku, opisao je arhivski dio izložbe:

Premda taj fond po svojoj naravi i provenijenciji pripada skupini osobnih i obiteljskih fondova, tek manji dio zapisa koji se u njemu čuvaju sadrži one dokumente koji bi predstavljali pravi osobni i/ili obiteljski arhivski fond s osobnim dokumentima, privatnom korespondencijom, osobnim i obiteljskim uspomnama, rodoslovljem, osobnim i obiteljskim bilješkama i sl. Očuvani arhivski fond uglavnom obuhvaća zapise koji su nastajali u okviru vođenja imovinskopravnih poslova, gospodarstva i financija na vlastelinstvu i kasnijem veleposjedu.¹²

¹⁰ Državni arhiv u Osijeku, *Povijest arhiva*, URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (21.9.2019.).

¹¹ Ibid.

¹² Aničić, L. i Vekić, N. *Prandau-Normann – U malo opustošeno Valpovo donijeli su duh bečke elite*. Glas Slavonije, 23.03.2018. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/359258/5/Prandau-Normann---U-malo-opustoseno-Valpovo-donijeli-su-duh-becke-elite> (21.9.2019.).

Ova izložba, nastala u suradnji s Muzejom likovnih umjetnosti, Muzejom Slavonije i Muzejom Valpovštine, prikazuje gospodarstvenu stranu života vlastelina Prandau-Normann putem izlaganja gradiva vodeći se primjerima iz muzeja. Slika 1 prikazuje dio postave izložbe koja je postavljena pod arkadama Državnog arhiva.

Slika 1: Dio izložbe “Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ pod arkadama Državnog arhiva u Osijeku

Izvor: HRT Radio Osijek, autorica Željka Bačić, “Valpovački vlastelini Prandau-Normann”, URL: <https://radio.hrt.hr/radio-osijek/clanak/valpovacki-vlastelini-prandau-norman/166964/> (21.9.2019.).

Posjetitelji su mogli odabrati koju od četiri baštinske institucije će posjetiti te čiju ponudu eksponata će pogledati. Naglasak u Muzeju likovnih umjetnosti postavljen je na umjetnine iz života vlastelina, Muzej Slavonije čuva obiteljske ostavštine a Muzej Valpovštine izlaže ostavštinu u samom dvorcu Prandau-Normann u izvornom okruženju.¹³ Mogući problem ovakvog pristupa za posjećenost arhiva može biti bolja prihvaćenost muzeja kao baštinske institucije koju se posjećuje radi izložbi, što bi moglo privući više posjetitelja u muzeje i odvući

¹³ Aničić, L. i Vekić, N. *Prandau-Normann – U malo opustošeno Valpovo donijeli su duh bečke elite*. Glas Slavonije, 23.03.2018. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/359258/5/Prandau-Normann---U-malo-opustoseno-Valpovo-donijeli-su-duh-becke-elite> (21.9.2019.).

ih od arhiva. Zato se kao drugi primjer opisuju izložbe Državnog arhiva u Sisku koji je također organizirao tematske izložbe, no eksponati su isključivo dostupni u arhivu.

3.2. Državni arhiv u Sisku

Državni arhiv u Sisku svoje početke bilježi 1957. godine osnivanjem Muzeja i arhiva narodne revolucije, a 1962. osnovan je Historijski arhiv u Sisku.¹⁴ Danas djeluje pod imenom Državni arhiv u Sisku, a standardizirano ime je dobio 1997. godine. Od tad pa do danas djeluje na istoj adresi, iako je zgrada prošla kroz proces dogradnje i adaptacije koji je završio 2007. godine, čime zgrada dobiva moderan izgled i dodatan prostor potreban za arhiviranje gradiva.¹⁵

Uz opće informacije o arhivu, arhivskoj službi i fondovima Državnog arhiva u Sisku te Sabirnog centra Petrinja, internetska stranica arhiva također nudi i pristup digitalnim zbirkama Državnog arhiva u Sisku. Ponuđene zbirke su *Obrana sisačke gospoštije od Turaka*, *Zbirka fotografija Saler*, *Industrijski pogoni u Sisku do 1945. g.*, *Povelje te Školske spomenice*. Arhiv tako nudi pristup odabranim fotografijama i dokumentima iz navedenih zbirki putem interneta, dok je za pristup cjelokupnom gradivu potrebno doći u arhiv. *Zbirka fotografija Saler*, na primjer, se sastoji od 103 fotografije. Opis samih slika daje Državni arhiv u Sisku:

Autori fotografija su Franjo Saler (otac) – profesionalni fotograf koji je imao fotografsku radnju u Sisku do 1945. godine, a nakon toga u Sunji, te Antun Saler (sin), ravnatelj Prve hrvatske štedionice i aktivni sportaš, kao fotoamater.

Fotografije prikazuju scene iz društvenog i sportskog života grada Siska, panorame Siska i okolice, ulice, trgove, parkove. Identifikacija je obavljena u trenutku otkupa i prigodom stručne arhivističke obrade, no, zbog nedostatka pouzdanih informacija vrijeme nastanka je bilo moguće samo približno odrediti.

Zbirka je digitalno snimljena za potrebe izložbe, ali i radi njihove zaštite. Ovdje prikazujemo 10 odabranih koje sadržajem i vanjskim karakteristikama predstavljaju Zbirku.¹⁶

¹⁴ Državni arhiv u Sisku, *Povijesni razvoj*, URL: <https://dask.hr/povijest> (21.9.2019.).

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Digitalne zbirke Državnog arhiva u Sisku, *Dobrodošli*, URL: <https://dask.hr/digitalne-zbirke/> (21.9.2019.).

Zanimljivost ovog načina pristupa gradivu je što prikazivanjem jednog dijela gradiva putem digitalne zbirke potencijalni posjetitelji mogu vidjeti što ih čeka u arhivu, bez da arhiv učini sve gradivo dostupno i time odbije dolazak posjetitelja.

Državni arhiv u Sisku organizira i razne događaje i izložbe u svojim prostorima, pa je tako posljednja bila izložba “Na dva kotača”:

Izložbu NA DVA KOTAČA čini 100-tinjak izložaka, prije svega arhivskoga gradiva Državnog arhiva u Sisku, Hrvatskog državnog arhiva i privatnih kolekcija, ali i izbor bibliotečnog te muzejskog gradiva koje zajedno daje presjek najvažnijih informacija vezanih za razvoj bicikla u svijetu, biciklizma u Hrvatskoj te postojanja i djelovanja biciklističkih klubova i zanimljivosti vezanih za uporabu i utjecaj bicikla na području Siska i Banovine od 1890-ih do 1970-ih godina.¹⁷

Ovom izložbom Državni arhiv u Sisku je spojio svoje gradivo s muzejskom i knjižničnom građom, kao i privatnim kolekcijama, kako bi napravio zanimljivu, interaktivnu izložbu na kojoj se mogu vidjeti spisi iz samog arhiva ali i druge vrste eksponata, poput bicikala koji su se nekad vozili. Na ovaj način privlače se posjetitelji koje primarno zanima arhivsko gradivo, kao i posjetitelji koji inače posjećuju muzeje, odnosno privučeno je više potencijalnih posjetitelja pomoću muzejskog pristupa eksponatima primijenjenog na arhivskom gradivu, ali bez direktne suradnje i podjele eksponata između muzeja i arhiva. U sljedećem poglavlju, nakon nekoliko riječi o Hrvatskom državnom arhivu, će se opisati dodatne vrste prikazivanja muzejskih eksponata kako bi se vidjelo na koji način arhivi mogu preuzeti i druge ideje muzeja u vezi njihovih eksponata.

3.3. Hrvatski državni arhiv

Iako se za neslužbeni početak djelovanja arhiva u Hrvatskoj uzima izrada škrinje povlastica Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije čiju izradu je naložio zemaljski blagajnik Ivan Zakmardi de Diankovec 1643. godine, tek 1923. godine arhiv počinje djelovati samostalno pod nazivom Kraljevski državni arhiv.¹⁸

¹⁷ Državni arhiv u Sisku, *NA DVA KOTAČA – izložba povodom Međunarodnog dana arhiva u Državnom arhivu u Sisku*, URL: <https://dask.hr/kalendar-detalji/na-dva-kotaca-izlozba-povodom-medunarodnog-dana-arhiva-u-drzavnom-arhivu-u-sisku-38> (21.9.2019.).

¹⁸ Hrvatski državni arhiv, *Povijest Hrvatskog državnog arhiva*, URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Povijest> (21.9.2019.).

U drugoj polovici dvadesetog stoljeća arhivska djelatnost je normirana zakonom i aktima:

„Arhiv do 1962. djeluje pod nazivom Državni arhiv NR Hrvatske, a od tada pod nazivom Arhiv Hrvatske, širi i jača svoju djelatnost osnivanjem novih odjela i širenjem svojih funkcija. Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske Arhiv je 1992. godine postao članom Međunarodnoga arhivskog vijeća, a od 1993. godine djeluje pod nazivom Hrvatski državni arhiv.“¹⁹

Na svojim internetskim stranicama, Hrvatski državni arhiv navodi petnaest točaka osnovnih djelatnosti:

1. vođenje Registra fondova i zbirki Republike Hrvatske,
2. obavljanje informacijsko-dokumentacijske službe na području Republike Hrvatske,
3. vođenje evidencije o arhivskome gradivu inozemnih arhiva koje je od značenja za Republiku Hrvatsku, kao i o arhivskome gradivu iseljene Hrvatske,
4. vođenje Upisnika svih arhiva i Upisnika vlasnika arhivskoga gradiva Republike Hrvatske u privatnome vlasništvu,
5. davanje mišljenja ministru kulture o programima rada državnih arhiva,
6. izrađivanje plana školovanja i drugih oblika stručne izobrazbe,
7. poticanje stvaratelja arhivskoga gradiva u svojoj nadležnosti da stvaraju i primjereno organiziraju svoju dokumentaciju i pružanje stručne pomoći u upravljanju tom dokumentacijom,
8. vrednovanje dokumentacije koja nastaje radom stvaratelja radi trajnoga čuvanja najvrjednije dokumentacije,
9. neposredno nadziranje rada arhiva i drugih imatelja izvan sustava državnih arhiva,
10. preuzimanje i prikupljanje dokumentacije trajne vrijednosti i skrb za njezinu dugoročnu zaštitu i čuvanje,
11. sređivanje arhivskoga gradiva i izradu obavijesnih pomagala, kao i njihovo objavljivanje, kako bi se korisnicima olakšao pristup informacijama koje traže,
12. omogućavanje i poticanje korištenja arhivskoga gradiva u znanstvenim i drugim istraživanjima, obrazovanju i kulturnim aktivnostima, osiguravanje dostupnosti arhivskoga gradiva kao sredstva za zaštitu osobnih i kolektivnih prava i interesa te za ostvarenje prava javnosti na uvid u djelovanje javnih služba,

¹⁹ Hrvatski državni arhiv, *Povijest Hrvatskog državnog arhiva*, URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Povijest> (21.9.2019.).

13. skrb za unaprjeđenje arhivske djelatnosti kako bi kvaliteta usluga koje arhiv pruža korisnicima bila primjerena potrebama i očekivanjima,
14. obavljanje sigurnosnoga i zaštitnoga snimanja te konzerviranja i restauriranja arhivskoga gradiva,
15. promociju arhiva i arhivskoga gradiva užoj i široj zajednici, samostalno i u suradnji s drugim institucijama.²⁰

Točka koja se pobliže tiče ovog rada je posljednja. Uz obveze poput vođenja Registra fondova i zbirke Republike Hrvatske i obavljanja informacijsko-dokumentacijske službe na području Republike Hrvatske, što su nesumnjivo arhivske zadaće, Hrvatski državni arhiv tako navodi kao osnovnu zadaću promociju arhivskog gradiva, što i čini na nekoliko načina. Osoba koju zanima Hrvatski državni arhiv će, čim putem tražilice pretraži pojam Hrvatski državni arhiv, dobiti poveznicu na izložbe i događanja arhiva. Već prvi doticaj s mrežnim stranicama Hrvatskog državnog arhiva je tako povezan s izložbama. Među izložbama izlistane su virtualne izložbe kao i izložbe koje su trenutno postavljene u arhivu, uz stalni postav arhiva. Jedna od takvih izložbi je „Hrvati na Titaniku.“

Izložba „Hrvati na Titaniku“ bila je za javnost otvorena u periodu od 2. do 18. svibnja 2012. godine u Atriju Hrvatskog državnog arhiva povodom stote obljetnice potonuća.²¹ Izložba je danas dostupna putem mrežnih stranica Hrvatskog državnog arhiva. Na stranici izložbe nalazi se nekoliko poveznica. To su *Naslovna*, *O Titaniku*, *O brodolomu*, *Iz liste putnika* te osam numeriranih poveznica od kojih svaka čini malenu tematsku cjelinu sa spisima.²² Izložba je opisana:

„U ovim dokumentima mogu se naći podaci o Hrvatima koji su putovali ovim brodom, sudbinama njih i njihovih obitelji te događanjima i aktivnostima koji su uslijedili nakon fatalnog sudara Titanica i ledene sante koja ga je prepоловила na dva dijela i potopila u 2:40 sati 15. travnja 1912.“²³

²⁰ Hrvatski državni arhiv, *Osnovna djelatnost*, URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Djelatnost/Osnovna-djelatnost> (21.9.2019.).

²¹ Matijević, M. *Izložba „Hrvati na Titaniku“*. Historiografija.hr, 04.05.2012. URL: <http://www.historiografija.hr/news.php?id=320> (21.9.2019.).

²² Hrvatski državni arhiv, *Hrvati na Titaniku*, URL: <http://www.arhiv.hr/portals/0/DigitalniArhiv/Titanik/index.html> (21.9.2019.).

²³ Ibid.

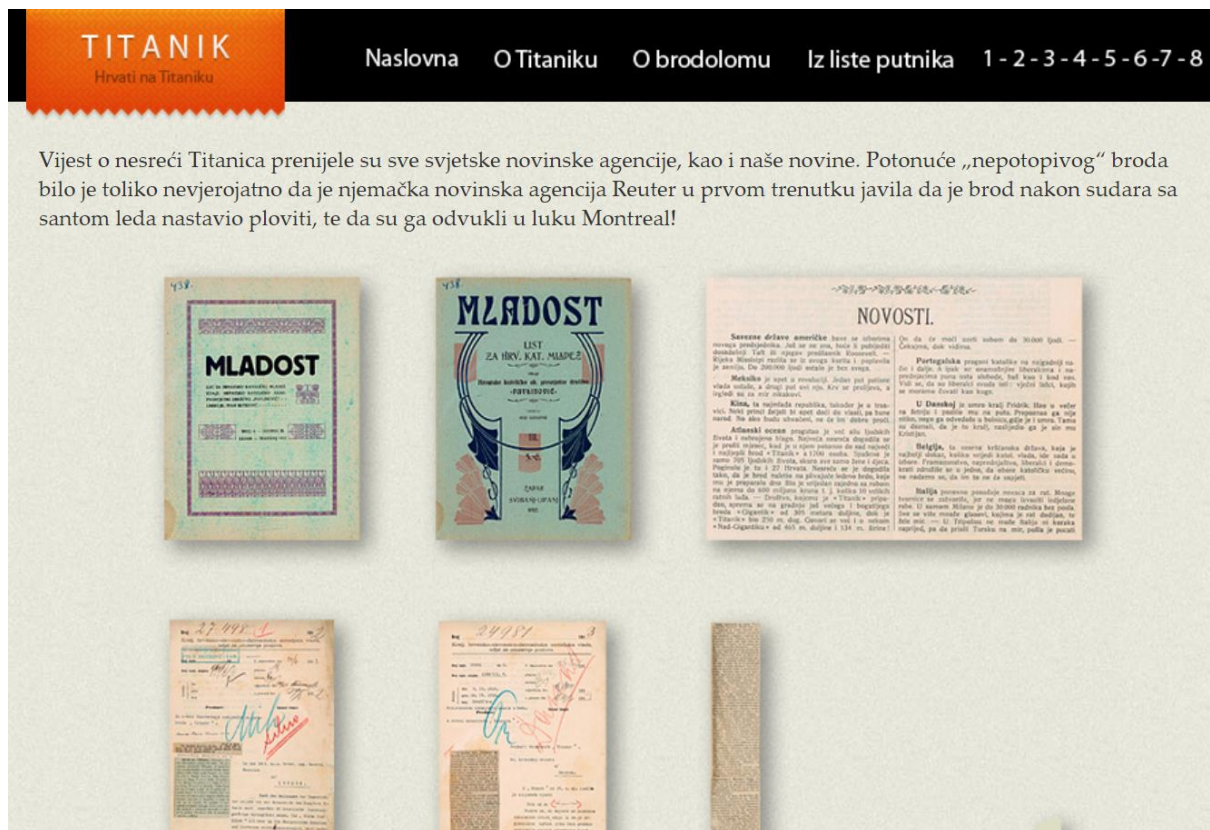
Numerirane tematske cjeline počinju s isječcima iz novina tog doba u kojima se pisalo o potonuću Titanika. Na početku svake tematske cjeline dano je nekoliko rečenica koje opisuju digitalizirano gradivo. Slika 2 prikazuje prvu tematsku cjelinu. Svaku sliku moguće je uvećati i pročitati kako su tadašnji mediji prenosili vijest o nesreći. Na drugim tematskim cjelinama nalazi se gradivo vezano uz: obitelji stradalih, odštetne zahtjeve, osobnu i financijsku dokumentaciju stradalih, podatke o glavarini, izvore odštete, potvrde o vraćenim stvarima i dokaze o pomoći obiteljima stradalih od strane različitih udruga i fondova.²⁴ Također, pri dnu svake stranice nalaze se podaci o pojedinim dokumentima dostupnima na virtualnoj izložbi. Na tematskoj cjelini vezanoj uz izvore odštete tako se nalaze ovi podaci:

Iseljenička agencija Viktor Klaus iz Bazela potvrđuje uplatu predujma od 150.- kr. za Pavlović Štefa, Hendeković Ignjaca i Kramarić Matildu rođ. Petranec na ime putnog osiguranja od 500.- kr. Austro-Ugarski konzulat u St. Gallenu izvještava o poduzetim mjerama za ishođenje odštete. Koncept obračuna odšteta na ime putnog osiguranja švicarske iseljeničke agencije Viktor Kraus.²⁵

Pozitivne karakteristike ove izložbe su jednostavnost korištenja i laka dostupnost. Čak i osobe koje nisu vične novim medijima ne bi trebale imati problema s nalaženjem informacija koje ih zanimaju. Moguće poboljšanje izložbe je u vidu integracije više multimedijalnog sadržaja. Česta izlika za nedostatak ovakve vrste sadržaja je nedostatak financija, no druga virtualna izložba Hrvatskog državnog arhiva pokazuje kako je moguće napraviti kvalitetnu multimedijalnu virtualnu izložbu koja koristi širi spektar mogućnosti koje Internet pruža. To je izložba „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva.“

²⁴ Hrvatski državni arhiv, *Hrvati na Titaniku*, URL: <http://www.arhiv.hr/portals/0/DigitalniArhiv/Titanik/index.html> (21.9.2019.).

²⁵ Ibid.

Slika 2: Mrežna stranica izložbe „Hrvati na Titaniku“ Hrvatskog državnog arhiva

Izvor: Hrvatski državni arhiv, virtualna izložba „Hrvati na Titaniku“, URL:

http://www.arhiv.hr/portals/0/_DigitalniArhiv/Titanik/PANO-01.html (21.9.2019.).

Izložba „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva“ kao cilj ima „predstaviti javnosti raznovrsno digitalizirano arhivsko gradivo o Prvom svjetskom ratu te uputiti na brojne mogućnosti istraživanja ovog povijesnog razdoblja kroz pojedinačne teme.“²⁶ Stranica je podijeljena na šest cjelina – *početna stranica, događanja, izvori, teme, popis stradalih i publikacije*. Na poveznici *izvori* nalazi se opis:

„Izvori“ su temeljna rubriku ove mrežne stranice, a njome želimo donijeti pregled fondova i zbirki koji sadrži podatke o Prvome svjetskom ratu, a čuvaju se u HDA. Želja nam je da ovim pregledom javnosti približimo bogatstvo arhivskoga gradiva te njegovu nemjerljivu i nezaobilaznu vrijednost u proučavanju povijesti te historiografskom istraživanju.²⁷

²⁶ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *O izložbi*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/> (21.9.2019.).

²⁷ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Izvori*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).

Izvori se mogu pretraživati, a pretraživanje se može precizirati putem nekoliko kriterija. Svaki zapis sadrži nekoliko metapodataka, a na mnogim dokumentima je omogućeno i pretraživanje teksta, kao na primjer u popisima stradalih. Precizirani kriteriji pretraživanja su vrsta gradiva (kategorije su *nepoznato, fotografija, dnevnici, osobne isprave, video, knjižica, položajni nacrt, crteži, tiskovina, raznovrsno, „spisi, slike i fotografije“, album, rukopis, tekst, grafički prikaz, dopisnice, novinski isječci, razglednice, zemljovid, grafički list, karta, tiskovina i plakat, spisi i fotografije, „spisi, crteži i fotografije“, skica, crtež, slike, spisi, plan, razno, uvez-knjižica, zvučni zapis, časopis*), imatelj (Hrvatski državni arhiv i Istorijski arhiv Subotica), razdoblje, mjesto, osoba i predmet.²⁸ Druga rubrika, odnosno tematska cjelina, nosi naziv *Teme*:

Ovom rubrikom predstavljamo niz tema o Velikom ratu obrađenih kroz raznovrsne članke temeljene na literaturi i arhivskom gradivu. Tim ćemo putem nastojati proširiti znanje o manje poznatim vidovima rata i približiti ga čitateljima. Teme koje obrađujemo bit će: vojni aspekti rata, gospodarske prilike u ratu, svakodnevnica u ratnom vremenu, priče pojedinaca te zanimljivosti.²⁹

Ispod opisa nalaze se poveznice na članke, a na dnu svakog članka naveden je autor, dok je na desnom rubu stranice predviđen prostor za povijesne izvore.

Nakon rubrike *Teme*, slijedi rubrika *Popis stradalih*:

Popisi gubitaka koje su Ministarstvu rata u Beču slala zapovjedništva austrougarskih postrojbi na bojištu obuhvaćaju vojnike pukovnija zajedničke vojske u kojima je stanovništvo s prostora Republike Hrvatske predstavljalo većinu: pripadnike VI/VII. zagrebačkog Hrvatsko-slavonskog domobranskog okružja Kraljevskog ugarskog domobranstva, kao i domobranskih pješačkih pukovnija na području Dalmacije koje su djelovale u okviru austrijskog domobranstva (Landwehr). Podaci u popisu sadrže prezime, ime, postrojbu, čin, godinu rođenja, zavičajnost kao i datum i vrstu gubitka (poginuo, nestao, ranjen, zarobljen). Digitalne snimke Popisa stradalih preuzete su s mrežnih stranica Austrijske nacionalne biblioteke.³⁰

²⁸ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Izvori*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).

²⁹ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Teme*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).

³⁰ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Popis stradalih*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).

Omogućena su dva načina pretraživanja. Prvi je „jednostavno pretraživanje prema tekstu, bez ispravljenih grešaka u prepoznavanju znakova.“³¹ Drugi je „pretraživanje do sada ispravljenog i strukturiranog teksta (oko 40% cjelokupnog popisa) u bazi Udruženja za računalnu genealogiju s kojim HDA surađuje na korekturi popisa.“³² Moguće je pretraživanje i suziti odabirom početnog i završnog datuma pretrage.

Uz sve navedeno, na stranici se također nalazi i popis događanja ali i popis događanja prikazan na interaktivnoj lenti vremena. Na njoj su navedeni svi veći događaji Prvog svjetskog rata. Odabirom događaja otvara se kratki članak o događaju.

Ova virtualna izložba je vrlo detaljna te sadrži mnoštvo mogućnosti pretraživanja i interaktivnosti, bez da je žrtvovala arhivski karakter koji se najbolje očituje mogućnošću pretraživanja mnoštva spisa iz ovog perioda povijesti. Slično kao i izložba „Hrvati na Titaniku“, pokazuje povijest ali svojom temeljitošću i zanimljivim načinom prikaza može zainteresirati širu publiku. Upravo se ovakvim izložbama najbolje vidi kako arhivi mogu stvoriti svoje mjesto među izložbama baštinskih institucija kojima ipak prednjače muzejske izložbe. Ipak, u nastavku će biti predstavljene izložbe u muzejima Hrvatske kako bi se prikazala dodatna potencijalna rješenja za arhivsko gradivo koje arhivi mogu posvojiti i prilagoditi baš kako je to učinio Hrvatski državni arhiv s ovom izložbom.

³¹ Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Popis stradalih*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).

³² Ibid.

4. Prikaz eksponata u muzejima Hrvatske

Kako bi se bolje razumjela važnost i samo značenje muzejske izložbe, Ivo Maroević ju definira:

Izložba je najčešći oblik muzejskog komuniciranja. To je svojevrsno zbivanje, stvaralački čin u kojemu se prikazuju i tumače pojedini fenomeni i znanje o njima u specifičnom odnosu prošlosti i sadašnjosti, muzealnoga i realnog svijeta. Istodobno se na izložbi mogu stvarati nove spoznaje koje nastaju u sveudilj novim odnosima predmeta materijalnog svijeta međusobno i njihova aktualiziranja u promjenjivom toku sadašnjeg vremena ili vremena održavanja izložbe.³³

Upravo temeljem odnosa prošlosti i sadašnjosti se muzejska izložba približava posjetiteljima. Promatrajući eksponate koji prikazuju isječak prošlosti u modernom okruženju muzejske ustanove, budi se zanimanje za prošlošću i njenim utjecajem na sadašnjost. Gledajući u ovaj dio Maroevićeve definicije, vide se jasne poveznice između arhiva i muzeja, odnosno izložbi koje arhivi i muzeji mogu stvoriti. No, Maroević dalje u tekstu kaže kako je „(Izložba) specifični medij koji ima rok trajanja i koji se ne može, poput knjige, dokumenta ili ilustracije, u potpunosti pohraniti u knjižnici, arhivu ili bilo kojoj drugoj zbirci dokumenata.“³⁴ Na prvi pogled Maroević ovom rečenicom daje do znanja da izložbe ne spadaju u isti kontekst s arhivima, što je istinito kad se izložbu promatra kao nešto što se želi dokumentirati. No kad je sama izložba način dokumentiranja, arhiv se vraća u kontekst izložbi. Iako se izložbu zbog svog karaktera, za koji Maroević kaže da je „slična kazališnoj predstavi“³⁵, ne može u njezinoj cijelosti dokumentirati i pohraniti u arhiv, arhiv može poslužiti kao drugi dom izložbe. Maroević piše da izložba „daje prikaz znanja ili sadržaja neke teme uzimajući u obzir muzejski ili dostupni izložbeni materijal i spoznaje koje su do trenutka izložbe bile poznate“.³⁶ Prema tome, ništa ne zaustavlja arhiv u ideji postavljanja izložbe na temelju svojeg materijala, odnosno gradiva, te svih spoznaja koje arhiv posjeduje o svom gradivu.

Prema godišnjem anketnom upitniku Muzejskog dokumentacijskog centra upućenog na Registar muzeja, galerija i zbirke Republike Hrvatske i na temelju podataka dobivenih iz 126 muzeja koji su se odazvali pozivu na ispunjavanje obrasca, sastavljen je popis najposjećenijih muzeja u Hrvatskoj u 2018. godini.³⁷ U nastavku rada analizirat će se stalni postav i izložbe

³³ Maroević, I. *Muzejska izložba – muzeološki izazov*. Informatica Museologica, Vol. 34, br. 3-4, 2003., str. 13-18.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2018. godini*, URL:

prvih triju muzeja po broju posjećenosti. To su Arheološki muzej Istre, Prirodoslovni muzej Rijeka te Galerija Klovićevi dvori.

4.1. Arheološki muzej Istre

Već 1902. godine pojavljuje se u Puli prva ustanova koja djeluje u svrhu muzeja –Gradski muzej. Donošenjem dijela arheološkog inventara iz Poreča u Pulu i preseljenjem sjedišta Istarskog društva za arheologiju i zavičajnu povijest 1925. godine utemeljen je Kraljevski muzej Istre.³⁸ Nakon toga, 1947. godine ustanova mijenja ime u Arheološki muzej Istre te tako djeluje do danas, a u današnjem sastavu prikazuje:

„(R)azvoj materijalne kulture na prostoru Istre od prapovijesti (paleolitik, neolitik, brončano doba te osobito bogati nalazi iz posljednjeg tisućljeća prije Krista iz nekropola starih Histra - 1. kat) preko razdoblja rimske vladavine (lapidarij u prizemlju zgrade i u hodnicima muzeja, a na 2. katu izloženi su nalazi iz antičkih nekropola, zbirka stakla, keramike, metalnih predmeta, portretne i dekorativne skulpture, građevni materijal), kasnoantičkoga i ranosrednjovjekovnog razdoblja (nalazi iz ranokršćanskih nekropola, kaštela, ranokršćanskih crkava, grobni nalazi - nakit i dijelovi nošnje iz slavenskih nekropola) do razdoblja feudalizacije poluotoka (također na 2. katu) te dio srednjovjekovnog lapidarija (zbirka srednjovjekovne pletarne plastike).“³⁹

Mrežna stranica Arheološkog muzeja Istre puna je sadržaja. Na lijevoj strani stranice nalaze se poveznice s informacijama o povijesti i ustroju muzeja, središnji dio stranice rezerviran je za događaje u muzeju a desna strana sadrži poveznice za izložbe, fotogaleriju, projekte, virtualni muzej, *live cam* Arene, poveznicu za izložbu „Histri u Istri“, poveznicu za izložbu „Istra, lav i orao“, XII kolokvij RPA, poveznicu koja sadrži druge korisne poveznice za muzeje u Hrvatskoj i svijetu te prozor u prošlost.

Od svih tih poveznica, većina je vrlo zanimljiva s pogleda načina postavljanja eksponata. Poveznica *izložbe* najmanje daruje posjetitelju ograničenom na mrežne usluge muzeja, no svejedno pruža mogućnost proučavanja izložbi koje su trenutno aktualne ili koje su bile aktualne u samom muzeju. Fotogalerija sadrži fotografije muzeja i povijesno značajnih objekata u Puli, kao i fotografije odabranih izložbi. Vrlo zanimljiva je poveznica na virtualni

http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (21.9.2019.).

³⁸ Arheološki muzej Istre, *Povijest*, URL: <http://www.ami-pula.hr/o-muzeju/povijest/> (21.9.2019.).

³⁹ Ibid.

muzej. Ovdje se ne radi o virtualnoj izložbi poput one koja se može naći na stranicama Hrvatskog državnog arhiva, već posjetitelji mrežnih stranica muzeja mogu, uz pomoć Matterport programa za izradu 3D skenova, virtualno „prošetati“ prostorom muzeja. U ponudi šetnji nalaze se Galerija Amfiteatar, Podzemlje Amfiteatra, Muzejsko-galerijski prostor Sveta srca te Galerija C8. Pomoću fotografija visoke kvalitete, posjetitelji virtualnog muzeja mogu čak i pročitati informacije koje se nalaze uz izložene eksponate.

Pred ulazom u pulsku Arenu postavljena je i *web* kamera koja snima Arenu i prenosi snimku u stvarnom vremenu, a istoj se može pristupiti putem poveznice koja se nalazi na mrežnoj stranici Muzeja.

Posljednje dvije zanimljivosti na mrežnoj stranici su poveznice na dvije izložbe. To su „Histri u Istri“ te „Istra, lav i orao.“ S obzirom na sličan dizajn mrežnih stranica ovih dviju izložbi, analizirat će se samo izložba „Istra, lav i orao.“

Informacije o izložbi su dostupne na samoj mrežnoj stranici izložbe:

„Izložbom ISTRA, LAV I ORAO (TEMPORIS SIGNA Arheološka svjedočanstva istarskog novovjekovlja) prvi se put prikazuju raznovrsni arheološki materijalni tragovi rađeni u kamenu, keramici, staklu, drvu, kosti, metalu i na žbuci (zidne slike). Namjera je izložbom i katalogom predstaviti i zaokružiti jednu povijesnu cjelinu, vremenski raspon od 14. do kraja 18. stoljeća.“⁴⁰

Izložba je bila otvorena od 2. srpnja 2015. godine do 31. siječnja 2016. godine.⁴¹ Danas se izložbi i dalje može pristupiti u njezinoj cijelosti putem mrežnih stranica posvećenih izložbi. Na mrežnim stranicama šest je odjeljaka, od kojih su tri sadržajnog karaktera (*izložba*, *multimedija* i *novosti*), a tri su vezana uz informacije o izložbi (*impressum*, *kontakt* i *press*).

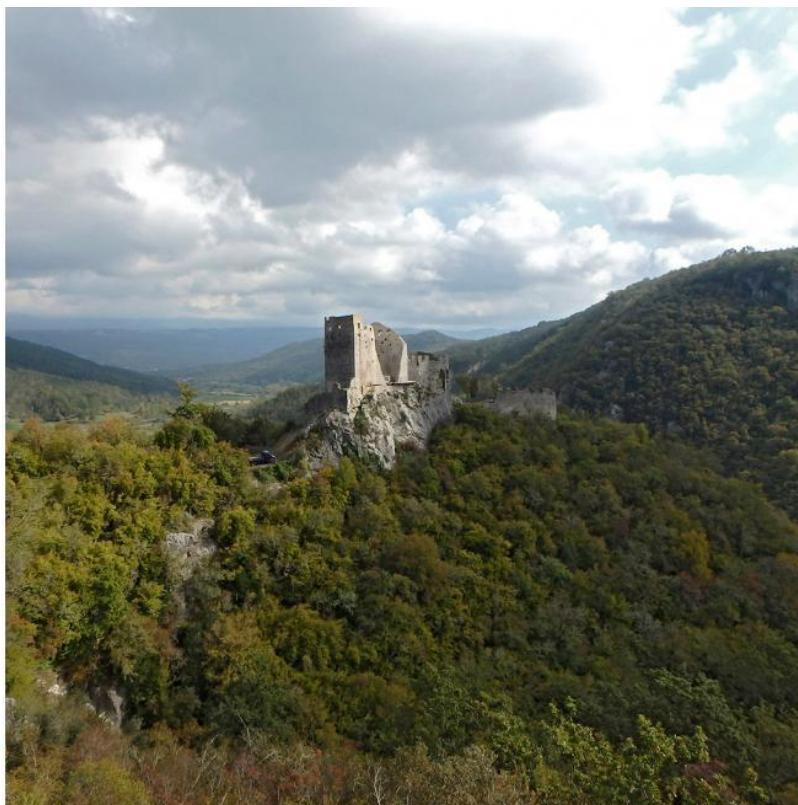
Najveći i najzanimljiviji odjeljak je odjeljak naziva *Izložba*. Dijeli se na trinaest rubrika: *uvod*, *osnovne povijesne smjernice*, *kultura stanovanja*, *blagovanje*, *odijevanje*, *svakodnevne aktivnosti u kućanstvu*, *igra*, *zabava i dokolica*, *gospodarske djelatnosti*, *numizmatika*, *vjerski život*, *likovna oprema crkava*, *pisana riječ* te *o glazbi i glazbenicima*.⁴² Svaka rubrika popraćena je tekstom koji govori o tematici iz naslova, dok se s desne strane nalaze fotografije

⁴⁰ Izložba „Istra, lav i orao“, *Uvod*, URL: <http://istralaviorao.hr/Izlozba/Uvod> (21.9.2019.).

⁴¹ Izložba „Istra, lav i orao“, *Izložbu „Istra, lav i orao“ posjećuju brojne osnovne škole istarskog poluotoka*, URL: <http://istralaviorao.hr/Novosti/OsnovneSkole> (21.9.2019.).

⁴² Izložba „Istra, lav i orao“, *Kultura stanovanja*, URL: <http://istralaviorao.hr/Izlozba/KulturaStanovanja> (21.9.2019.).

ekspozicija muzeja kao i pogledi na objekte koji su dio izložbe. Primjer je Slika 3 koja prikazuje pogled na utvrdu Petrapilosa kod Buzeta.

Slika 3: Pogled na utvrdu Petrapilosa kod Buzeta

Izvor: mrežna stranica izložbe „Istra, lav i orao“, URL:

<http://istralaviorao.hr/Izlozba/KulturaStanovanja> (21.9.2019.).

U odjeljku *multimedija* nalaze se tri rubrike. To su rubrike *foto*, *video* i *multimedija*. U rubrici *foto* nalaze se fotografije ekspozicija izložbe s opisnim informacijama. Na mrežnim stranicama moguće je doći do 92 fotografije. Rubrika *video* sadrži 26 snimki, od kojih su neke snimke lokaliteta, poput snimke „ISTRA, lav i orao – Završje“ koja prikazuje naselje Završje panoramskim snimkama.⁴³ Ostale snimke prikazuju ekspozicije s izložbe, a postoji i nekoliko „timelapse“ snimaka kojima se prikazuje, primjerice, izgradnja ognjišta.⁴⁴ Posljednja rubrika ovog odjeljka je audio. U ovoj rubrici posjetitelji mogu naći 19 audio zapisa pjesmi s istarskog područja.

⁴³ Izložba „Istra, lav i orao“, *Multimedija - video*, URL: <http://istralaviorao.hr/Multimedija/Video> (21.9.2019.).

⁴⁴ Ibid.

Odjeljak *novosti* sadrži članke i vijesti vezane uz izložbu. Ovaj odjeljak je i od najmanjeg interesa posjetiteljima koji danas pregledavaju izložbu putem mrežnih stranica jer je posljednja vijest iz siječnja 2016. godine, kad je fizička izložba završila.

Dio izložbe koji je dostupan na mrežnim stranicama pokušava dočarati ugođaj fizičke izložbe godinama nakon njenog završetka. Članci koji prate fotografije, pa čak i novosti koje nisu novosti već tri godine pomažu dočarati ugođaj s izložbe, kako pratećim fotografijama tako i pisanom riječi i komentarima s izložbe. U članku „Svečano otvorenje izložbe 'Istra, lav i orao' – novog projekta Arheološkog muzeja Istre“ posjetitelji stranice mogu vidjeti šest fotografija s otvorenja izložbe kao i pročitati tekst napisan povodom otvorenja.⁴⁵ Iako se vidi razlika među održavanjem službenih stranica samog muzeja i stranica izložbe, gdje su stranice muzeja ipak naprednije po pitanju multimedije i bogatije sadržajem, važno je napomenuti da je samo postojanje ovako detaljnog prikaza fizičke izložbe u mrežnom obliku vrlo dobra praksa za održavanje interesa javnosti.

4.2. Prirodoslovni muzej Rijeka

Prirodoslovni muzej Rijeka prvi je regionalni muzej na riječkom području. Osnovan je zbog velikog interesa znanstvenika za istraživanjem mora, ugleda prirodoslovaca te mnogih prirodoslovnih zbirka u vlasništvu privatnih osoba s riječkog područja. Datum osnivanja je 16. svibnja 1876. godine, a muzej je otvoren za javnost 1. svibnja 1946. godine u obiteljskoj zgradi gdje se nalazi i danas. Muzej danas broji 26 zbirki s oko 90.000 muzejskih predmeta. Od njegovog osnutka aktivno se radi na dopunama zbirki i popularizaciji prirodoslovlja te su neki dijelovi uređeni novim muzejskim tehnologijama (primjerice multimedijalnim prezentacijama i centrima, izradom scenografije, popratnim CD-ROM-ovima muzejskih sadržaja i slično).⁴⁶

Mrežne stranice Prirodoslovnog muzeja obogaćene su mnoštvom sadržaja. Posjetitelji mogu razgledati *online* zoološke, botaničke i zbirke anorganske prirode te se dodatno informirati o svakom pojedinom predmetu u zbirci. Uz to, omogućen je i pregled stalnih postava Muzeja, kao što su *Geološka prošlost Jadrana*, *Geologija riječke regije*, *Kukci riječkog područja*, *Morski psi i raže*, *Ribe koštunjače* itd. Na mrežnim stranicama svakog postava dostupne su informacije o organizatoru, mjestu održavanja, autoru, naslovu i slično. Posjetitelji mogu

⁴⁵ Izložba “Istra, lav i orao”, *Svečano otvorenje izložbe “Istra, lav i orao” – novog projekta Arheološkog muzeja Istre*, URL: <http://istralaviorao.hr/Novosti/SvecanoOtvorenje> (21.9.2019.).

⁴⁶ Prirodoslovni muzej Rijeka, *Dobrodošli*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/hr/homepage.html> (21.9.2019.).

pročitati kratak opis te pogledati neke dostupne slike postava. Odjeljak *Događanja* nije aktualiziran od 2016/2017. godine, kada je održana izložba „*Divovi Patagonije*“. Izložba je doživjela veliki uspjeh te je zbog toga i produljena. Budući da se radi o najvećoj putujućoj izložbi o dinosaurima južne Zemljine polutke, mnogi su posjetitelji izrazili veliko zadovoljstvo što je upravo grad Rijeka postao jednim od njenih domaćina. Njena velika popularnost uspjela je privući dodatne posjetitelje u grad te učiniti velik iskorak za grad i županiju. Nakon produljenja, izložba je uz postojeći edukativni program i zabavne radionice za djecu predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta pokrenula i cikluse predavanja namijenjene odraslim posjetiteljima. Predavanja su se bavila temama iz područja paleontologije i prirodnih znanosti, prirodnim obilježjima Patagonije i Argentine te predstavila značajne osobe porijeklom iz Patagonije. Obiteljska vodstva izložbom nadopunjena su javnim vodstvom kustosa. U svijetu izložba broji više od 1.500.000 posjetitelja, a u Rijeci više od 20.000, među kojima je dvostruko više djece od odraslih.⁴⁷

Muzej je još 2015. godine prepoznat kao jedna od najprogresivnijih muzejskih institucija u Primorsko-goranskoj županiji. Naime, tada je dobio dvije prestižne nagrade za svoje postave. Godišnja nagrada Hrvatskog muzejskog društva dodijeljena je za stalni postav „*Plavetnilo*“, a nagradom Svjetske organizacije zooloških vrtova i akvarija muzej je nagrađen za izložbu „*Raznolikost je bitna*“. Nagrada Hrvatskog muzejskog društva dodjeljuje se za izuzetna ostvarenja iz područja muzejske djelatnosti, a stalni postav *Plavetnilo* upravo je jedno takvo ostvarenje. Odlikuje se velikom inovativnošću u muzeološkom i muzeografskom smislu, budući da su korištena najsuvremenija tehnološka rješenja. Stručni i znanstveni temelji kombinirani su s umjetničkim doživljajem fluidnosti mora, a tekstone i strukture mora i morskih organizama mogu se istražiti različitim osjetilima (vidom, dodirnom, njuhom i sluhom). Ono što ovu izložbu čini doista posebnom jest činjenica da se svi predmeti nalaze u potpunom mraku. Posjetitelji ih moraju sami osvijetliti te se oni tada pojavljuju u svojem prirodnom okruženju bez ikakvog oblika interpretacije. O njima se može saznati nešto više korištenjem aplikacije i tablet uređaja. Ovim načinom izlaganja predmeta ovaj postav stvara efekt „anti-izložbe“ jer ništa zapravo nije izloženo ili samo po sebi dano, već posjetitelji moraju sami otkriti i interpretirati svaki predmet.⁴⁸

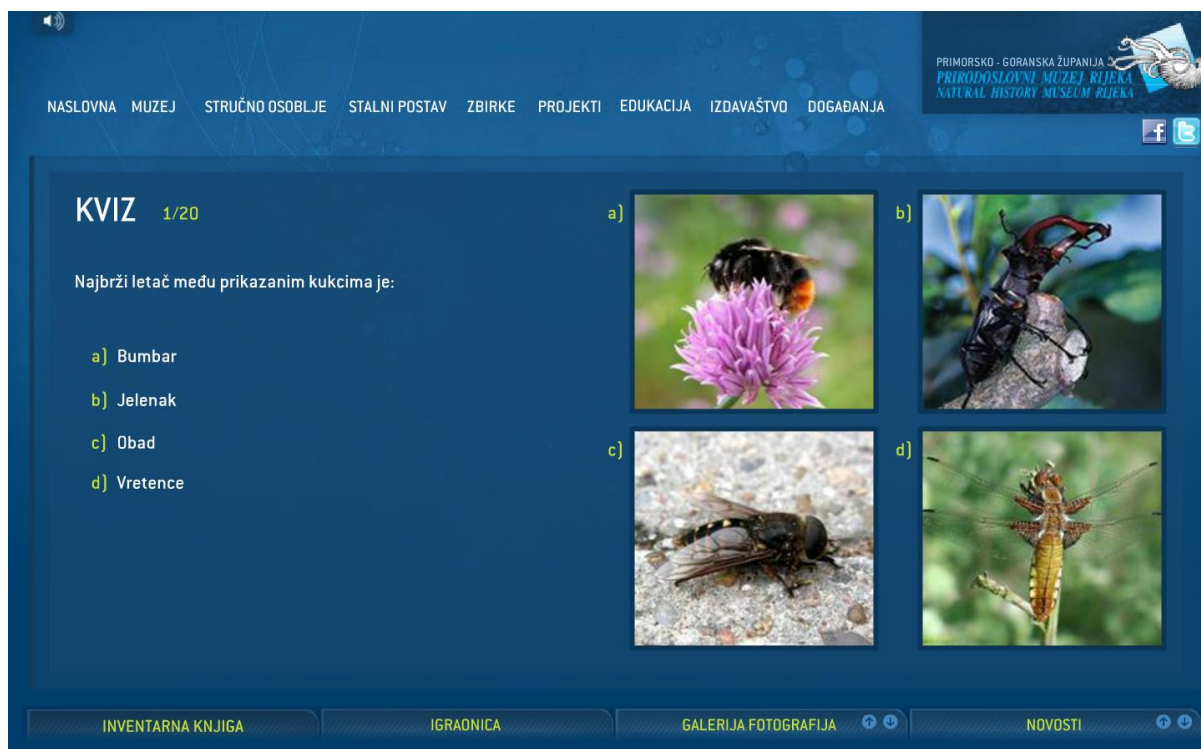
⁴⁷ Fiuman.hr, *Divovi patagonije u Rijeci do ljeta*, URL: <https://www.fiuman.hr/divovi-patagonije-u-rijeci-do-ljeta/> (21.9.2019.).

⁴⁸ Valerjev Ogurlić, N. *Prirodoslovni muzej Rijeka najprogresivnija muzejska institucija u PGŽ*. Novi list, 23.10.2015. URL: http://www.novolist.hr/index.php/Znanost-i-tehnologija/Znanost/Prirodoslovni-muzej-Rijeka-najprogresivnija-muzejska-institucija-u-PGZ?meta_refresh=true (21.9.2019.).

Svjetska organizacija zooloških vrtova i akvarija raspisala je natječaj u sklopu kampanje projekta „*Bioraznolikost to smo mi*“ koji je na globalnoj razini pokušavao širiti svjesnost i važnost zaštite prirode i bioraznolikosti. Prirodoslovni muzej Rijeka tu je kampanju uspješno implementirao u vlastitu nagrađenu izložbu „*Raznolikost je bitna*“ koja je pokušala odgovoriti na pitanja o promjeni života na Zemlji kroz povijest pa sve do danas, važnosti bioraznolikosti, faktorima koji ju ugrožavaju te načinima na koje ju možemo sačuvati. Ova putujuća izložba je sastavljena od neobičnih materijala poput drvenih paleta za prijevoz tereta, užadi i cerada.⁴⁹

Dodatna zanimljivost koju nude mrežne stranice muzeja je rubrika *Igraonica*. U toj rubrici posjetitelji stranice, ciljano djeca, mogu odabrati jednu od dvije igre – *slagalice* i *kviz*. U igri *slagalice* najmlađi mogu provjeriti znaju li kojoj skupini pripadaju životinje na slikama, dok u *kvizu* rješavaju kviz od dvadeset pitanja, a na kraju kviza dobiju povratnu informaciju o uspješnosti rješavanja kao i informaciju o nagradnoj igri za najbolje.

⁴⁹ Ibid.

Slika 4: Mrežna stranica Prirodoslovnog muzeja Rijeka - igraonica

Izvor: mrežna stranica Prirodoslovnog muzeja Rijeka, URL:

<http://www.prirodoslovni.com/hr/homepage.html> (21.9.2019.).

No najzanimljiviji dio stranice nije niti galerija fotografija niti igraonica, već inventarna knjiga. Poveznicom *inventarna knjiga* posjetitelji dolaze do stranice posvećene inventaru Prirodoslovnog muzeja Rijeka. Na toj stranici nalazi se pet rubrika: *naslovna*, *zbirke*, *izdvojeno*, *pomoć* i *impresum*.⁵⁰ U rubrici *naslovna* informacije o inventarnoj knjizi daju autori mrežne stranice:

„Inventarna knjiga je dio primarne dokumentacije muzeja, i sadržava podatke svih muzejskih predmeta organiziranih u muzejske zbirke koje su u vlasništvu Muzeja, a vodi se po Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02). Radi lakšeg pretraživanja i pregledavanja, pojedinu zbirku moguće je izabrati iz padajućeg izbornika, te izborom predmeta u desnom stupcu moguće je dobiti detaljnije podatke o predmetu. Na portalu su također s detaljnijim opisom i fotografijama

⁵⁰ Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/#> (21.9.2019.).

posebno istaknuti zanimljivi, rijetki i zaštićeni primjerci anorganske prirode, flore i faune, koji zbog načina čuvanja nisu izloženi u stalnom postavu.“⁵¹

Rubrika *zbirke* omogućuje pregled svih dostupnih zbirki, kao i informacije o svakoj. Svaka zbirka popraćena je fotografijom iz same zbirke. Rubrika *izdvojeno* sadrži važne predmete iz zbirke, poput primjerka vrste *Argonauta argo* Linne iz 1758. godine, koji je i simbol Prirodoslovnog muzeja Rijeka.⁵² Rubrika *pomoć* daje dodatne informacije o svim opcijama koje pretraživanje zbirke nudi. Tako opisuje pojmove *zbirka*, *inventarna oznaka*, *hrvatski naziv*, *latinsko ime*, *kataloški broj*, *vrsta predmeta*, *način nabave*, *mjesto nabave/nalaza*, *vrijeme nabave/nalaza*, *smještaj*, *odgovorna osoba* i *prikaži*.⁵³ To su ujedno i kriteriji pretraživanja zbirki, a pretraživanjem zbirki dobiveni rezultati se izlistaju i mogu se otvoriti kako bi se mogle proučiti fotografije zbirke. Dostupni su i određeni metapodaci izuzev onih kojima se može suziti pretraživanje, poput: *broj komada*, *stanje predmeta*, *procjena*, *vrsta značaja*, *način nabave*, *osoba*, *cijena*, *urudžbeni broj akta nabave*, *fototeka*, *videoteka* i *napomene*.⁵⁴ Značaj zbirki za ovaj rad je njihova temeljitost u pristupu metapodacima i označavanju, ali i u brojnosti zbirki i jednostavnosti pristupa. To što su zbirke na mrežnim stranicama ne umanjuje broj posjetitelja muzeja, čemu svjedoče podaci o posjećenosti koje je prikupio Muzejski dokumentacijski centar.⁵⁵

4.3. Galerija Klovićevi dvori

Galerija Klovićevi dvori osnovana je 1982. godine pod nazivom Muzejski prostor, a smještena je u kompleksu bivšeg isusovačkog samostana iz 17. stoljeća. Od osnutka postaje prvom institucijom koja pokazuje velike napretke na hrvatskoj likovnoj i kulturnoj sceni. Svojoj sve većoj publici prikazuje djela koja su dotad bila nezamisliva na ovom području. Primjerice, kao prva u Hrvatskoj promovira strip, karikaturu i ilustraciju te utemeljuje Hrvatske biennale ilustracije. Godišnje se u prostorima Klovićevih dvora održi i do 30 izložbi koje posjeti i nekoliko stotina tisuća posjetitelja.

⁵¹ Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/#> (21.9.2019.).

⁵² Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – vrijedni predmeti u zbirci*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/vrijedni.php> (21.9.2019.).

⁵³ Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – Pomoć online baze podataka muzejskih zbirki*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/pomoc.php> (21.9.2019.).

⁵⁴ Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – pretraživanje*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/search.php#> (21.9.2019.).

⁵⁵ Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2018. godini*, URL: http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (21.9.2019.).

„Visoki kriteriji izložbenog programa održavaju se uvođenjem inovacija u pristupu, odabirom kompleksnih tema i načinima prezentacije, primjenjujući nova tehnološka dostignuća. Svojim izložbenim programom promovira povijesnu kulturnu baštinu kao i suvremenu umjetnost, a neki od uspješnih projekata koji su realizirani posljednjih godina u Galeriji Klovićevi dvori su izložbe *Francuska renesansa; Dora Maar i Picasso: dodir pogledima; Van Gogh, Mondrian i haaška slikarska škola; Marc Chagall – Priča nad pričama; Tiha pobuna – najveći majstori njemačkog ekspresionizma; Veliki portreti Felixa Nadara; Bodies Revealed; Pompeji – život u sjeni Vezuva; Tizian, Tintoretto, Veronese – veliki majstori renesanse; Edgar Degas, skulpture; Julije Klović – najveći minijaturist renesanse; Remek djela iz Muzeja Picasso, Pariz; Normandija/Rađanje impresionizma...*“⁵⁶

Mrežna stranica Galerije Klovićevi dvori nudi pregled aktualnih, završenih i nadolazećih izložbi. Tu posjetitelj može pronaći najbitnije informacije o izložbi, kao što su njeno trajanje, autor, kratak opis i slično. Sam sadržaj izložbe nije dostupan *online*, već je potreban fizički posjet Galeriji. No, Galerija brine i o šest zbirki umjetnina nabavljenih donacijama vlasnika i ugovorima o upravljanju sklopljenima s gradom Zagrebom.

„To su: Zbirka Oskara Hermana (905 umjetnina), Zbirka umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija /Donacija Gradu Zagrebu (98 umjetnina), Spomen zbirka dr. Vinka Perčića /Donacija Gradu Zagrebu (454 umjetnine), Zbirka Slavka Kopača (72 umjetnine), Zbirka umjetničkih radova slikara, grafičara i restauratora Josipa Resteka u vlasništvu Grada Zagreba na trajnom čuvanju (413 umjetnina) i Zbirka darovanih umjetnina (79 umjetnina).“⁵⁷

Na mrežnim stranicama Galerije mogu se u cijelosti pregledati zbirke Oskara Hermana, Josipa Crnoborija, Vinka Perčića te zbirka Josipa Resteka. Uz sam sadržaj zbirki, dostupan je i njihov kratak opis te biografije autora.

U prostorima Galerije je održana izložba „*Nematerijalna kulturna baština u Federaciji Bosne i Hercegovine iz zbirke Karmela sv. Ilije*“ na kojoj je prikazano dvanaest kulturnih elemenata s *Preliminarne otvorene liste nematerijalnoga kulturnoga naslijeđa/baštine Federacije Bosne i Hercegovine*. Građa za ovu izložbu dio je etnografske zbirke u samostanu i duhovnom centru „Karmel sv. Ilije“ na Buškom jezeru, u blizini Tomislavgrada. Zbirka prikuplja i čuva

⁵⁶ Galerija Klovićevi dvori, *O galeriji*, URL: <http://gkd.hr/galerija/> (21.9.2019.).

⁵⁷ Galerija Klovićevi dvori, *Zbirke*, URL: <http://gkd.hr/zbirke/> (21.9.2019.).

tradicijsku odjeću, nakit, čipku i uporabne predmete Hrvata, Srba i Bošnjaka iz cijele Bosne i Hercegovine.⁵⁸

„Izložba je multimedijalna i prikazuje dvanaest kulturnih fenomena kroz predmete izrađene tradicionalnim umijećima, prateće tekstove, umjetničke fotografije i videozapise.“⁵⁹

Posjetitelji su isto tako mogli čuti i vidjeti videomaterijal možda posljednje skupine pjevačica koje izvode pjevanje *U tri* iz Usore.⁶⁰

Za jesen 2019. godine Galerija Klovićevi dvori već je najavila dvije velike izložbe kojima će obilježiti 100. godišnjicu osnutka Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice te 90. godišnjicu osnutka likovnog udruženja Zemlja. Rijetko izlagana građa najveće i najstarije zbirke crteža, grafike, grafičkih mapa, plakata i razglednica u Hrvatskoj bit će predstavljena izložbom „*Trag nadahnuća, Linija ljepote – Prvih 100 godina Grafičke zbirke NSK*“. Posjetitelji će moći uživati u već dobro znanim djelima poput „*Bogorodice*“ Julija Klovića ili „*Krista*“ Martina Kolunića Rote, ali i dosad nikad viđenim djelima iz fonda spomenute Zbirke.⁶¹

„Dodatnu dimenziju izložbi, koja će biti otvorena do 3. studenog, dat će mogućnost usporedbe umjetničkih ostvarenja unutar pojedinih tema, s promjenama u 'izrazu, formi, mišljenju, umjetničkom htijenju'“. ⁶²

„*Umjetnost i život su jedno: Udruženje umjetnika Zemlja 1929.-1935.*“ je izložba kojom Klovićevi dvori nastavljaju tradiciju valoriziranja pojedinih umjetničkih opusa, fenomena i pojava koji su značajno obilježili povijest hrvatske likovne umjetnosti. Na ovoj će se izložbi predstaviti djela brojnih umjetnika, ali i djela Krste Hegedušića, pokretača i autora Zemljinog programa pa će tako mlađe generacije dobiti priliku upoznati djelovanje umjetničkog okruženja koje je svojim djelovanjem okupilo slikare, arhitekte i kipare čiji je cilj bio približiti likovnu

⁵⁸ Galerija Klovićevi dvori, *Nematerijalna kulturna baština u Federaciji Bosne i Hercegovine iz zbirke Karmela sv. Ilije*, URL: <http://gkd.hr/izlozba/nematerijalna-kulturna-bastina-u-federaciji-bosne-i-hercegovine-iz-zbirke-karmela-sv-ilije/> (21.9.2019.).

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Samaržija, N. *Galerija Klovićevi dvori za jesen najavljuje velike obljetničke izložbe*. Tportal, 20.07.2019., URL: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/galerija-klovicevi-dvori-za-jesen-najavljuje-velike-obljetnicke-izlozbe-20190720> (21.9.2019.).

⁶² Samaržija, N. *Galerija Klovićevi dvori za jesen najavljuje velike obljetničke izložbe*. Tportal, 20.07.2019., URL: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/galerija-klovicevi-dvori-za-jesen-najavljuje-velike-obljetnicke-izlozbe-20190720> (21.9.2019.).

umjetnost i najsiromašnijim slojevima društva te time izmijeniti profil svoje isključivo građanske publike.⁶³

⁶³ Samaržija, N. *Galerija Klovićevi dvori za jesen najavljuje velike obljetničke izložbe*. Tportal, 20.07.2019., URL: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/galerija-klovicevi-dvori-za-jesen-najavljuje-velike-obljetnicke-izlozbe-20190720> (21.9.2019.).

5. Prikaz građe u knjižnicama Hrvatske

Iako je u prethodnom poglavlju naznačeno kako su izložbe primarno muzejska metoda prikazivanja građe javnosti, knjižnice arhivima mogu ponuditi svoj pogled kako na izložbe tako i na odnos prema gradivu. Radovan Vrana i Jasna Kovačević pišu kako „narodne knjižnice korisnicima nude više od posudbe knjiga i uvida u referentne izvore; one nude usluge i programe za djecu, programe za promicanje čitanja i pismenosti, predstavljaju mjesta društvenog okupljanja, postaju mjesta na kojima se odvijaju izložbe itd.“⁶⁴ U nastavku navode:

„Svojim proizvodima i uslugama knjižnice su strateški usmjerene prema informacijskim i kulturnim potrebama korisnika i oni predstavljaju važne odrednice u poslovanju knjižnica. Te se odrednice mijenjaju kako se mijenjaju društveni konteksti i odnosi prema knjižnicama. Čelnici knjižnica zbog toga se suočavaju s povećanim brojem zahtjeva za pružanjem odgovarajućih usluga prihvatljive kvalitete i optimalnih troškova kako bi zadovoljili strateške ciljeve koje im postavlja zajednica koja ih najčešće i financira. Unatoč svojim brojnim naporima da zadovolje informacijske, obrazovne, kulturne, društvene i druge potrebe, narodne knjižnice gube dio svojih korisnika i njihov se položaj u društvu mijenja.“⁶⁵

Kao razlog gubitka korisnika knjižnice autori navode internet⁶⁶, a tu je i činjenica da se na knjižnice i dalje gleda primarno kao na mjesta za posudbu knjiga a ne kao na društveno-kulturne ustanove koje mogu posjetiteljima ponuditi više, i to u vidu već spomenutih izložbi i radionica. Knjižnice su tako u sličnom položaju kao i arhivi, gdje se javnost usredotočila na primarnu funkciju obiju ustanova, ignorirajući potencijale koje ove ustanove mogu ponuditi. Zato je zadaća knjižničara, a vezano uz njih i arhivista, da ne samo organiziraju izložbe već i promijene predodžbu koja prati ove ustanove. U Zagrebu je Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića već poznata kao kulturno mjesto Zagreba, do čega je došlo trudom da se knjige i pisci knjiga približe čitateljima. Stoga će knjižnica na koju će se fokusirati ovaj dio rada biti upravo Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića.

⁶⁴ Kovačević, J. i Vrana, R. *Percepcija korisnika o knjižnici i knjižničnim uslugama kao temelj poslovne strategije knjižnice*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, br. 56, 2013., str. 23-46.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

5.1. Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića

U istraživanju Radovana Vrane i voditeljice Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića Jasne Kovačević, autori za narodnu knjižnicu kažu da je ona „(...) mjesto susreta, učenja, zabave, komuniciranja, razmjene znanja i iskustava i otvaranja novih vidika.“⁶⁷ Već ovim opisom vide se potencijalne snage knjižnica u prezentiranju građe, a posebice se u tom pogledu ističe upravo Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića. Ignorirajući tako u ovom dijelu rada načine na koje knjižnice izlažu građu korisnicima zbog mogućih sličnosti s načinima kojima se koriste muzeji, ovaj će dio rada skrenuti prema organizaciji događaja u knjižnicama kojima se građa također izlaže, ali na sebi svojstven način. Snaga knjižnica je i mogućnost dolaska autora i intervjuiranje, a najuspješnije knjižnice koriste se ovom mogućnošću kako bi približile ne samo građu koja je usko povezana s temom izlaganja, već i svu ostalu građu i mogućnosti koje se nude u knjižnici.

Mnogi Zagrepčani znaju za Knjižnicu i čitaonicu Bogdana Ogrizovića, kao i da se tamo često održavaju razni događaji i gostovanja pisaca i drugih poznatih i za kulturu bitnih pojedinaca. Postavlja se pitanje kako je jedna knjižnica u Zagrebu stekla takav ugled pored mnogih drugih koje djeluju u sklopu Knjižnica grada Zagreba. Odgovor se nalazi u godini 1998. kad je ulogu ravnateljice Knjižnice preuzela dr.sc. Jasna Kovačević.⁶⁸ Na njenu inicijativu pokrenuta su mnoga događanja u knjižnici, poput i danas aktualnog nedjeljnog *talk showa* „Kava i kolači“ na kojem se ugošćuju mnogi ljudi iz svijeta kulture i umjetnosti. Na stranici Knjižnica grada Zagreba je svaki gost predstavljen kroz nekoliko rečenica, pa je tako za 1.9. zakazan razgovor s Vladimirom Stojsavljevićem:

„Vladimir Stojsavljević (1950.) hrvatski je Kulturträger, erudit, pisac, redatelj, novinar, kolumnist. Diplomirao je na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, smjer režija. Dobitnik je niza priznanja i nagrada za svoje predstave i dramske tekstove, a desetljećima se bavi organizacijom kulturnoga života. (...)”⁶⁹

Izuzev ovog *talk showa*, postoji mnoštvo primjera razgovora s piscima, intervju a i sličnih događaja. Tako je 28. travnja 2017. godine održano predavanje Tomsona Highwaya,

⁶⁷ Kovačević, J. i Vrana, R. *Kakvu narodnu knjižnicu želimo? Istraživanje korisnika Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, br. 61, 2018., str. 47-71.

⁶⁸ Orešić, B. *Knjižničarka koju svi znaju*. Globus, 12.11.2017. URL: <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-zivot/knjiznicarka-koju-svi-znaju-znam-da-polovici-svojih-zaposlenika-idem-na-zivce-ponekad-sama-otvorim-knjiznicu-vikendom-da-bih-ugostila-nekog-pisca/6739443/> (21.9.2019.).

⁶⁹ Knjižnice grada Zagreba, *Nedjeljni talk show Kava i kolači*, URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/nedjeljni-talk-show-kava-i-kolaci-53590/53590> (21.9.2019.).

kanadskog skladatelja i pisca iz obitelji autohtonog stanovništva Kanade. Na stranici Knjižnica grada Zagreba događaj je najavljen kratkim crticama iz njegovog života uz informacije o datumu i vremenu početka.⁷⁰ Zanimljivost ovakvih predavanja je upravo njihova jedinstvenost u Hrvatskoj, jer ova knjižnica pruža posjetiteljima da se licem u lice susretnu s osobama koje bi inače jedino mogli vidjeti putem Interneta ili drugih medija.

Još jedna odlika ove knjižnice je važnost koju pridaje istraživanjima korisnika. Vrana i Kovačević proveli su nekoliko takvih istraživanja kroz godine, a o važnosti takvih istraživanja pišu sljedeće:

„Prikupljanje podataka putem istraživanja važno je za učinkovito i konzistentno planiranje i odlučivanje u knjižnicama. Podaci prikupljeni istraživanjima korisnika mogu se upotrijebiti za ispitivanje učinkovitosti sljedećeg niza aktivnosti u knjižnicama: pregleda knjižnične statistike, oblikovanja organizacijske strukture knjižnice, utvrđivanja koji su dijelovi knjižnice funkcionirali dobro, utvrđivanja problema u radu knjižnice, pronalaženja posebnih područja u knjižnicama koja je potrebno vrednovati te ispitivanja očekivanja same knjižnice vezanih uz vlastiti razvoj.“⁷¹

Utvrđivanjem problema i dobrih dijelova rada knjižnice lakše se dolazi do rješenja vezanih uz rast broja posjetitelja, što dovodi i do rasta broja posudbi a time i veće izloženosti građe, bilo knjižne bilo izložbene. Zaključak ovog istraživanja tako dovodi do možda i neočekivanih potencijalnih rješenja za rast zadovoljstva knjižnicom:

„Korisnici su u najvećoj mjeri svoje želje usmjerili prema proširivanju ili barem reorganizaciji postojećeg prostora knjižnice. Dok je za prvu aktivnost već navedeno kako nije moguća, druga aktivnost provodi se u knjižnici u skladu s njezinim planovima i mogućnostima. U budućnosti je potrebno voditi računa u mogućnosti nabave fleksibilnijeg namještaja koji je moguće sklopiti i rasklopiti, jednostavnije postaviti u prostor ili ukloniti.“⁷²

Uz sve potencijalne nove programe, nabave nove građe, dostupnost građe i slično, najveći problem se iskazao u vidu prostora knjižnice. Da nije bilo istraživanja, knjižničari možda ne bi došli do istog zaključka, fokusirajući se umjesto toga na „knjižničarske“ probleme, poput već

⁷⁰ Knjižnice grada Zagreba, *Veliki kanadski umjetnik Tomson Highway gostuje u knjižnici*, URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/veliki-kanadski-umjetnik-tomson-highway-gostuje-u-knjiznici/38163> (21.9.2019.).

⁷¹ Kovačević, J. i Vrana, R. *Kakvu narodnu knjižnicu želimo? Istraživanje korisnika Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, br. 61, 2018., str. 47-71.

⁷² Ibid.

spomenute dostupnosti građe. U ovom radu se ovakvim istraživanjem želi iskazati potreba za sličnim istraživanjem korisnika arhiva. Takvim istraživanjem bi se došlo do rješenja problema za koje arhivisti možda ni ne znaju da postoje, što bi pomoglo pri izlaganju gradiva i samim time posjećenosti arhiva i povećanju uloge arhiva u društvu.

6. Primjeri dobre prakse u Europi i svijetu

Usporedba arhiva u Hrvatskoj i arhiva velikih svjetskih država može se činiti nepoštenom s obzirom na razlike u financiranju, no ono što se želi postići ovim dijelom rada je ukazati na mogućnosti prikaza gradiva, bez obzira na probleme financija, logistike i slično. Svaka ideja, bez obzira na to koliko se skupom činila za implementaciju, može biti od pomoći pri oblikovanju operacijskog plana, a samim time i načina izlaganja arhivskog gradiva. U ovom dijelu rada će se tako predstaviti Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva (The National Archives) i Nacionalni arhivi Australije (National Archives of Australia).

6.1. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva

Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva (The National Archives) objedinjuje četiri prijašnja tijela: Public Record Office, Royal Commission on Historical Manuscripts, Her Majesty's Stationery Office te Office of Public Sector Information.⁷³ Nastao je između 2003. i 2006. godine spajanjem ovih četiriju tijela pod krovno nadležno tijelo za sve arhivske poslove, The National Archives (TNA).

Internetska stranica ovog arhiva vrlo je detaljna: uz informacije o povijesti i upravi, sadrži i mnogo digitalnih zbirki. Za pristup je potrebno platiti pristupnu cijenu i ispuniti osobne podatke koji se šalju arhivu. Nekim digitalnim zbirkama je omogućen besplatan pristup, kao na primjer zbirka Domesday Book. U takvim zbirkama moguće je pretraživati informacije, a povratne informacije koje arhiv šalje sadrže vodenu oznaku preko slika koja se miče plaćanjem. No najvažnija je i opcija odlaska u sam arhiv u Kewu u Londonu. Kako je vidljivo na slici 5, zbirka Domesday Book se može vidjeti *online*, postoji mogućnost plaćanja kako bi se pristupilo zbirci u cijelosti, a postoji i opcija pregledavanja zbirke na lokaciji arhiva u Kewu.

⁷³ Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Our History*, URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/what-we-do/our-history/> (21.9.2019.).

How to look for records of...

Domesday Book

How can I view the records covered in this guide?

✓ View online

✗ Order copies

✓ Visit us in Kew

✓ Pay for research

How many are online?

None

Some

All

Slika 5: Pristup zbirci Domesday Book

Izvor: internetska stranica The National Archives,

URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/research-guides/domesday-book/#8-citing-references-from-domesday> (21.9.2019.).

Uz same digitalne zbirke koje su djelomično dostupne putem interneta, važna odlika ovog arhiva su njegove izložbe. Na internetskim stranicama arhiva mogu se pronaći informacije o svim trenutno aktivnim izložbama, kao i o starijim izložbama.

Izložba koja je izložena u kolovozu 2019. godine je *Protect and Survive: Britain's Cold War Revealed* (Zaštiti i preživi: Hladni rat u Velikoj Britaniji).⁷⁴ Izložba je otvorena od 4. travnja do 9. studenog 2019. godine. Na mrežnim stranicama arhiva o izložbi je napisano:

„Izložba istražuje utjecaj Hladnog rata na Veliku Britaniju, od državnog vrha i tajnih vladinih bunkera do svakodnevnog života. Otkrijte stvarne dokaze koji ukazuju na to što se zaista događalo u ovo turbulentno doba tajni i paranoje.“⁷⁵

Uz izložbu su povezani i događaji i predavanja koji se održavaju na lokaciji arhiva.⁷⁶ Prateći poveznicu koja se nalazi na podnožju opisa izložbe, posjetitelji su preusmjereni na popis događaja gdje se mogu i predbilježiti za iste. Među događajima organiziranim u sklopu ove izložbe nalazi se interaktivna obiteljska avantura „Moj djed špijun“ koja kroz popularni „escape room“ pristup pokušava približiti arhivsko gradivo Hladnog rata djeci i roditeljima:

„'Moj djed špijun' je interaktivno iskustvo koje zahtjeva korištenje pametnog telefona čija baterija je u potpunosti napunjena i koji ima pristup internetu. Igrači će dobiti upute

⁷⁴ Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Protect and Survive: Britain's Cold War Revealed*. URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/visit-us/whats-on/keepers-gallery/> (21.9.2019.).

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

o mjestu polaska u knjižari Arhiva na odabrani datum te će dobiti tajne informacije o početku igre.“⁷⁷

Na ovaj način djeca interaktivnim korištenjem vlastitih uređaja (ili uređaja roditelja) otkrivaju informacije o arhivima i gradivu arhiva kroz igru. Kao dodatnu motivaciju, arhiv je osmislio sustav skupljanja naljepnica za svaku završenu igru u ciklusu igara pod imenom *The Time Travel Club* (Klub putnika kroz vrijeme), dio kojega je i „Moj djed špijun“. Na stranicama arhiva djecu se poziva da pokušaju skupiti sve naljepnice i zalijepiti ih u svoj *Time Travel Club Passport* (Putovnica kluba putnika kroz vrijeme).⁷⁸

Još jedan način korištenja gradiva koji ovaj arhiv koristi je gradivo kao materijal za učenje. U odjeljku *Education* (Edukacija) nalazi se osam rubrika: *vremenski periodi*, *lekcije*, *radionice*, *videokonferencije*, *virtualne učionice*, *profesionalni razvoj*, *kutak za profesore*, *kutak za učenike*.⁷⁹ Većina rubrika važna je profesorima i nastavnicima te im može uvelike pomoći u pripremi nastave, dok je rubrika *kutak za učenike* namijenjena učenicima i sadrži poveznice na projekte koje arhiv organizira direktno s učenicima.⁸⁰ U rubrikama za profesore, profesori mogu preuzeti *pdf* datoteke u kojima se nalaze vježbe i zadaci za učenike. U ovom radu će se kao primjer iskoristiti lekcija pod nazivom *1833 Factory Act* (Zakon o tvornicama iz 1833. godine).

Otvaranjem *pdf* datoteke *1833 Factory Act*, profesor se susreće s uvodom koji detaljno daje opisne informacije datoteke. Tu se nalaze informacije o vremenskom periodu zakona, poveznicu sa školskim kurikulumom, ciljeve učenja, što je potrebno da bi se lekcija svladala kao i nekoliko osnovnih informacija o samom zakonu. Ostatak dokumenta podijeljen je u sedam rubrika: *pozadina*, *bilješke za profesore*, *prvi izvor*, *drugi izvor*, *drugi izvor (transkript)*, *treći izvor*, *četvrti izvor*.⁸¹ Rubrika *pozadina* daje sve potrebne informacije o zakonu, kao i korisne poveznice za daljnje istraživanje o zakonu u svrhu pripreme za nastavu. *Bilješke za profesore* diseminira svaki od izvora koji će se koristiti u nastavi, prolazeći tako kroz pitanja i zadatke koje profesor daje učenicima. No najzanimljiviji dio datoteke su upravo izvori. Svaka

⁷⁷ Eventbrite, *My Grandad – the Spy*. URL:

<https://www.eventbrite.co.uk/e/my-grandad-the-spy-interactive-family-adventure-tickets-69709353553?aff=ebapi#> (21.9.2019.).

⁷⁸ Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *The Time Travel Club*. URL:

<http://www.nationalarchives.gov.uk/about/visit-us/whats-on/the-time-travel-club-family-activities/> (21.9.2019.).

⁷⁹ Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Education*. URL:

<http://www.nationalarchives.gov.uk/education/> (21.9.2019.).

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *1833 Factory Act*. URL:

<http://nationalarchives.gov.uk/documents/education/factory-actdoc.pdf> (21.9.2019.).

od rubrika *izvori* sadrži skeniran izvor ispod kojega se nalaze pitanja koja učenici moraju riješiti. Na slici 6 može se vidjeti *prvi izvor* ovog dokumenta.

1833 Factory Act

Did it solve the problems of children in factories?

Source One - Factory Inspectors Report (1836).

Extract from a Factory Inspectors report – British Parliamentary Papers (1836) No 353

My Lord, in the case of Taylor, Ibbotson & Co. I took the evidence from the mouths of the boys themselves. They stated to me that they commenced working on Friday morning, the 27th of May last, at six A.M., and that, with the exception of meal hours and one hour at midnight extra, they did not cease working till four o'clock on Saturday evening, having been two days and a night thus engaged. Believing the case scarcely possible, I asked every boy the same questions, and from each received the same answers. I then went into the house to look at the time book, and, in the presence of one of the masters, referred to the cruelty of the case, and stated that I should certainly punish it with all the severity in my power. Mr. Rayner, the certificating surgeon of Bastile, was with me at the time.

- Who gave the evidence to the factory inspector?

- Work out how many hours (not including breaks), the boys are reported to have worked without stopping

- Which parts of the new Factory Act have been broken?

- What does the tone of the letter tell us about what the factory inspectors thought about the firm Taylor, Ibbotson & Co?

- Having studied this source, would you be right to conclude that the 1833 Factory Act did nothing to solve the problems of child workers? Explain your answer

Slika 6: Rubrika Prvi izvor dokumenta 1833 Factory Act

Izvor: internetska stranica The National Archives,

URL: <http://nationalarchives.gov.uk/documents/education/factory-actdoc.pdf> (21.9.2019.).

Ostali izvori iz ovog dokumenta prikazuju fotografije preuzete iz arhiva koje prikazuju radnike u tvornicama, a kako bi se odgovorilo na pitanja vezana uz te fotografije potrebno je kritički promisliti o naučenom.

Ovaj pristup izlaganju gradiva je drugačiji od ostalih do sad analiziranih, ali je i među najzanimljivijima. Ako i postoji potreba da se pristup gradivu ograniči kako ne bi baš svatko mogao doći do ovih dokumenata, moguće bi bilo primjerice implementirati pristup samo profesorima zaposlenim u školama.

6.2. Nacionalni arhivi Australije

Nacionalni arhivi Australije sami sebe opisuju kao *sjećanje svoje nacije*.⁸² Naime, u njima se sakupljaju i čuvaju spisi australske vlade koji odražavaju njihovu povijest i identitet. Zbirka arhiva sadrži podatke koji su bili veoma važni za oblikovanje njihove nacije i načina života.

Nacionalni arhivi Australije imaju dvostruku ulogu – očuvanje najvrjednijih spisa australske vlade te poticanje javnosti na njihovo korištenje i promicanje dobrog upravljanja spisima u agencijama australske vlade. Ovim je ulogama osigurano da stanovnici Australije imaju pristup nacionalnoj arhivskoj zbirci u svrhu boljeg razumijevanja vlastitog naslijeđa i demokracije. Nacionalni arhivi Australije nastali su 1983. godine stupanjem na snagu zakonske regulative *Archives Act 1983* izdane od strane australske vlade. Arhivima je moguće pristupiti u svakom glavnom gradu svake teritorijalne jedinice.⁸³

Na mrežnim stranicama posjetitelji mogu pronaći pregršt informacija, istraživati zbirke *online* ili fizičkim putem i tako saznati više o povijesti svoje nacije. Uz ostale sadržaje, posjetitelji imaju mogućnost pretražiti povijest vlastite obitelji. Nacionalni arhivi sadržavaju mnoge spise u kojima pojedinac može pronaći informacije o svojim precima ukoliko su članovi obitelji služili u australskoj vojsci ili su migrirali u Australiju tijekom 20. stoljeća. Spisi se mogu pregledati *online* ili fizičkim putem u jednoj od čitaonica.

RecordSearch je platforma za *online* pretraživanje koja sadržava imena i fotografije preminulih autohtonih stanovnika Australije. Platforma *RecordSearch* prilično je intuitivna i jednostavna za korištenje. Nudi različite opcije pretraživanja kao što su *osnovna pretraga*, *napredna pretraga*, *pretraživanje po imenu*, *pretraživanje po fotografiji* te *indeks dolazaka putnika*. *Osnovna pretraga* omogućuje pretraživanje po ključnim riječima te datumima. Nakon što korisnik unese određeni pojam, platforma u obliku popisa izlista rezultate koji u sebi sadrže traženu ključnu riječ i datum. Svaki je rezultat opisan kategorijama *serijski broj*, *kontrolni simbol*, *naziv*, *datum*, *digitalizirani predmet*, *barkod* i *format*. Budući da baza podataka koju se pretražuje sadrži velik broj informacija, bitno je da korisnik odabere ključne riječi užeg opsega, inače će platforma vratiti prevelik broj rezultata koje nije moguće prikazati, dakle, korisnik mora što više suziti svoju pretragu. *Napredna pretraga* koristi *Commonwealth Record Series (CRS) sistem*. Korisnik može pretraživati na više razina, kao što su *organizacije*, *funkcije*,

⁸² Nacionalni arhivi Australije, *About us*. URL: <http://www.naa.gov.au/about-us/> (21.9.2019.).

⁸³ Nacionalni arhivi Australije, *Our Organisation*. URL: <http://www.naa.gov.au/about-us/organisation/index.aspx> (21.9.2019.).

agencije, serije, predmeti i osobe iz Commonwealtha. Prelaskom miša preko svake od razina, pojave se informacije o svakoj kategoriji (definicija svake kategorije, tko ih je stvorio, što u sebi sadrže, čega su dio, koja je njihova uloga i slično) te primjeri. Korisniku se također nudi mogućnost da odjednom pretražuje preko svih razina. *Pretraživanje po imenu* omogućuje pretraživanje koristeći metapodatke poput *prezimenaa, osobnog imena, kategorije spisa* te nudi opciju *koristi taj pravopis*. *Pretraživanje po fotografiji* pretražuje bazu po ključnim riječima koje se mogu koristiti kao *bilo koja riječ, fraza, simbol serije / kontrolni simbol i barkod predmeta* te po datumima. Na kraju, korisnici mogu pretraživati *indeks dolazaka putnika, 1898.-1972*. Ova opcija nudi najviše metapodataka: *prezime, imena, ime broda / letjelice, godina dolaska, luka dolaska, luka polaska* te *barkod predmeta*.

Iako mrežne stranice ovog arhiva imaju još mnoštvo mogućnosti, izdvojen je *RecordSearch* iz razloga što djelatnici ovih arhiva znaju da je veliki dio kulturnog identiteta Australije proizašao upravo iz velikog broja doseljenika kroz dvadeseto stoljeće. Stoga su i mogućnosti pretraživanja toliko detaljne – kako mnoge obitelji imaju prekooceanske korijene, zaključak je da će mnogi posjetitelji željeti vidjeti podatke o svojim precima – od kud dolaze, kada su došli, kojim putem i slično. Time su arhivi Australije prigrlili dio povijesti za koji znaju da će biti zanimljiv velikom broju ljudi, učinili su svoje gradivo široko dostupnim, a ostavili su i dovoljno informacija o lokacijama arhiva i o dodatnom gradivu koje posjetitelji mogu naći na fizičkim lokacijama arhiva. Na taj način mogu doprijeti do ljudi koji inače možda ne bi pokazivali interes za posjećivanje arhiva.

7. Kako približiti arhivsko gradivo putem izlaganja

Uzimajući u obzir sve primjere razrađene kroz rad, slijedi dio rada u kojem će se oni primijeniti na arhive i njihove izložbe u Hrvatskoj. Primjeri iz muzeja i knjižnica Hrvatske kao i primjeri arhiva iz Ujedinjenog Kraljevstva i Australije pomoći će u oblikovanju idejnih rješenja za izlaganje gradiva u arhivima Hrvatske. U tu svrhu, izlistane su najvažnije inovacijske ideje iz ovih ustanova:

- virtualna šetnja muzejom (Arheološki muzej Istra),
- detaljne mrežne stranice izložbi (izložba „Istra, lav i orao“ Arheološkog muzeja Istre),
- naglasak na multimedijalnom sadržaju na stranicama izložbi (izložba „Istra, lav i orao“ Arheološkog muzeja Istre),
- detaljne *online* zbirke s temeljitim opcijama pretraživanja pomoću detaljnog obilježavanja metapodataka (inventarna knjiga Prirodoslovnog muzeja Rijeka),
- *online* sadržaj namijenjen djeci (*igraonica* Prirodoslovnog muzeja Rijeka),
- velike izložbe popraćene detaljnim informacijama dostupnim na mrežnim stranicama (Galerija Klovićevi dvori),
- organiziranje događaja poput razgovora s osobama iz kulture i umjetnosti (Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića),
- interaktivni sadržaji namijenjeni obiteljima s djecom (interaktivna obiteljska avantura „Moj djed špijun“ Nacionalnog arhiva Ujedinjenog Kraljevstva),
- dostupnost sadržaja koji pomažu u nastavi na stranicama arhiva (Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva),
- specijalizirane zbirke specifične za određene segmente društva (popisi doseljenika Nacionalnih arhiva Australije).

Kako bi se predstavile mogućnosti koje ove ustanove nude, primjeri na kojima će se primijeniti ove inovacijske ideje su sljedeći:

- izložba „Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ Državnog arhiva u Osijeku,
- digitalne zbirke Državnog arhiva u Sisku,
- izložba „Na dva kotača“ Državnog arhiva u Sisku,
- mrežne stranice izložbi „Hrvati na Titaniku“ i „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva“ Hrvatskog državnog arhiva.

7.1. Izložba „Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ Državnog arhiva u Osijeku

Problem s izložbom „Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ leži u činjenici da je danas teško naći informacije o toj izložbi, iako je ona nastala suradnjom četiriju institucija – Muzeja likovnih umjetnosti, Muzeja Slavonije, Muzeja Valpovštine te Državnog arhiva u Osijeku. Naravno, ne može se svaka izložba digitalizirati i učiniti dostupnom na mrežnim stranicama, no s obzirom da se ovdje radi o velikoj izložbi nastaloj suradnjom nekoliko institucija, a sama izložba bila je dostupna za razgledavanje između 22. ožujka i 30. lipnja 2018. godine, dakle svega nešto više od tri mjeseca.

S obzirom na toliku popraćenost od strane institucija, ali i medijsku pokrivenost izložbe, mrežne stranice posvećene izložbi bi bile dobra investicija jer bi svatko tko istražuje o bilo kojoj od ove četiri ustanove mogao biti usmjeren na zajedničku stranicu izložbe s koje bi se potom moglo doći i do ostalih ustanova. Primjerice, osoba koja bi pretraživala Muzej Slavonije bi preko njega mogla doći na stranicu izložbe Prandau-Normann na kojoj bi bilo opisano djelovanje svih ustanova koje su sudjelovale u organizaciji izložbe, kao i poveznice prema tim ustanovama, među ostalim i prema Državnom arhivu u Osijeku. Time bi se arhiv kontinuirano mogao promovirati godinama nakon završetka izložbe, kao što je slučaj s izložbom „Istra, lav i orao“ Arheološkog muzeja Istra. Slijedeći isti primjer te izložbe, mogao bi se uklopiti i multimedijalni sadržaj kako bi se *online* verzija izložbe obogatila. Tako bi se mogla napraviti virtualna šetnja muzejima i arhivom, odnosno šetnja kroz postav izložbe. Alternativa virtualnoj šetnji, koja je ipak skuplja opcija, je postavljanje video snimki s izložbe, bilo da se dočara ugođaj s primjerice otvaranja izložbe, bilo da se pokaže kako je izložba izgledala u prostorima arhiva.

Arhivsko gradivo predstavljeno na ovoj izložbi najveću važnost ima za osobe s područja gdje su vlastelini Prandau-Normann živjeli jer su oni dio njihove kulturne baštine. Iz tog razloga, važno je približiti taj dio baštine ne samo odraslima, koji su ipak primarna ciljna publika ovakvih izložbi, i djeci. Što se može napraviti u tom pogledu uvelike ovisi o dostupnim novčanim sredstvima, koje su često ipak ograničene. Imajući to u vidu, sadržaju koji bi djeci bio zanimljiv može se pristupiti na dva načina. Prvi je jeftiniji, a sastoji se od izrade *online* igraonice slične onoj koju ima Prirodoslovni muzej Rijeka, gdje bi djeca kroz jednostavne igre poput igre memorije ili spajanja po kategorijama naučila nešto o svojoj baštini. Drugi način je skuplji i moderniji, a primjer se može naći u interaktivnoj igri „Moj djed špijun“ Nacionalnog

arhiva Ujedinjenog Kraljevstva. Mobilni uređaji su danas ipak bliži djeci od igara na mrežnim stranicama arhiva, tako da bi ovaj način vjerojatno imao veći utjecaj na najmlađe.

Općenito govoreći o izložbama, suradnja baštinskih institucija je pozitivan trend. Suradnjom dolazi do većeg broja eksponata, većih financijskih uvjeta ali i šire publike. Trenutni problem je gledanje javnosti na muzeje kao primarne institucije za kulturnu baštinu, pa su upravo suradnje s muzejima vrata prema velikom broju novih posjetitelja za archive.

7.2. Digitalne zbirke Državnog arhiva u Sisku

Iako su digitalne zbirke *Obrana sisačke gospoštije od Turaka*, *Zbirka fotografija Saler*, *Industrijski pogoni u Sisku do 1945. g.*, *Povelje* i *Školske spomenice* dostupne online, njihova dostupnost je ograničena. Digitalna zbirka *Zbirka fotografija Saler* primjerice broji 103 fotografije od kojih je svega deset dostupno online. Razumljivo je da se ne objavljuju sve fotografije na mrežnim stranicama, no postoji mnoštvo primjera institucija koje su cijeli svoj inventar stavile online, a ne broje pad broja posjetitelja. Kad je u pitanju Prirodoslovni muzej Rijeka, situacija je upravo obrnuta, s obzirom da se radi o drugom muzeju po posjećenosti u Hrvatskoj. Druga digitalna zbirka Državnog arhiva u Sisku, *Školske spomenice*, već je mnogo detaljnija od *Zbirke fotografija Saler*. Na stranici je dostupno deset spomenica, a otvaranjem svake od njih dolazi se do stranice s desecima fotografija i skenova spomenica. Problem koji se ukazuje u ovoj digitalnoj zbirci je nemogućnost pretraživanja. Omogućeno je samo pregledavanje koje se provodi otvaranjem pojedinačnih fotografija i čitanjem podataka s njih. Kad bi se provodila potpuna digitalizacija koja bi obuhvaćala transkripciju teksta većinom pisanog rukom ili barem dodavanje metapodataka, poput inventarne knjige Prirodoslovnog muzeja Rijeka, posjetitelji i svi zainteresirani za ovaj dio baštine bi mnogo jednostavnije došli do informacija koje ih zanimaju.

7.3. Izložba „Na dva kotača“ Državnog arhiva u Sisku

Uz očita poboljšanja izložbe, poput stavljanja izložbe online kako bi veći broj potencijalnih posjetitelja mogao doći do nje, na ovakvim izložbama dobro je organizirati popratne događaje. Govoreći konkretno o izložbi o biciklima i biciklizmu, govornici bi mogli biti natjecatelji u biciklizmu, voditelji biciklističkih udruga, ali i povjesničari koji bi mogli govoriti o razvoju prijevoznih sredstava kroz povijest, sve slijedeći primjer Knjižnice i čitaonice Bogdana

Ogrizovića. Kako su *online* dostupne fotografije iz zbirke *Zbirka fotografija Saler*, iz nje bi se mogle izdvojiti fotografije Siska na kojima su vidljivi biciklisti kroz povijest grada. Ako se i ne ide na već predloženu mogućnost stavljanja svih fotografija iz zbirke *online*, barem odabrane fotografije s biciklima bi mogle postati dostupne i posjetiteljima mrežnih stranica koji nisu mogli doći na fizičku izložbu. Vezano uz nemogućnost dolaska na izložbu je već spomenuta virtualna šetnja arhivom, i to onakvim kakav je bio dok je izložba bila postavljena.

7.4. Mrežne stranice izložbi „Hrvati na Titaniku“ i „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva“ Hrvatskog državnog arhiva

Izložba „Hrvati na Titaniku“ zanimljiva je iz razloga što tragediju potonuća Titanika promatra kroz kontekst utjecaja iste na obitelji Hrvata koji su bili na brodu. S obzirom da se radi pretežito o iseljenicima, kako i piše na stranici: „Hrvati koji su plovili Titanikom u Sjedinjene Američke Države odlazili su u iseljeništvo preko švicarskih iseljeničkih agencija,“⁸⁴ portal iseljenika kao onaj koji imaju stranice Nacionalnih arhiva Australije bi bio zanimljiv. Time bi se tema Hrvata na Titaniku, koja sama po sebi nije izdašna jer se radi o samo 30 osoba, mogla proširiti i povezati s drugim arhivskim gradivom, onim o iseljeništvu. Naravno, tu se javlja problem o dostupnosti podataka o iseljeništvu, no informacije koje postoje bi se mogle učiniti dostupnima i urediti po primjeru australskog arhiva prikazati široj javnosti. Time bi se njegovao dio baštine o kojem se rijetko priča, jer i Hrvati u iseljeništvu su dio kulturne baštine, kao i razlozi njihova odlaska. Ali čak i ignorirajući priču o iseljeništvu i potencijalni portal iseljeničstva, stranica ove izložbe bi se mogla obogatiti sadržajem, pogotovo s obzirom da se radi o popularnoj tematici koja je doživjela mnogobrojne dokumentarne filmove, holivudske ekranizacije i članke napisane o njoj. Iako to nije izravno arhivsko gradivo, izlaganjem takvih multimedijalnih sadržaja dovodi se širi spektar posjetitelja koji bi onda bili izloženi i samom arhivskom gradivu.

Izložba „Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva“ je već sama po sebi vrlo kvalitetna, a potencijalna poboljšanja može biti više multimedijalnog i interaktivnog sadržaja. Osim povjesničara i posjetitelja koje zanima Prvi svjetski rat, velik dio posjetitelja izložbe bi mogao otići na učenike viših razreda osnovne škole i na učenike srednjih škola. Tu bi bilo najbolje slijediti primjer Nacionalnog arhiva Ujedinjenog Kraljevstva koji omogućuje profesorima pristup već

⁸⁴ Hrvatski državni arhiv, *Hrvati na Titaniku – Pano 02*, URL: <http://www.arhiv.hr/portals/0/DigitalniArhiv/Titanik/PANO-02.html> (21.9.2019.).

pripremljenim radnim listovima sa arhivskim sadržajem i pitanjima vezanim uz njega. Time bi se učenicima približio ne samo Prvi svjetski rat, već i uloga arhiva i razlika između arhivskog gradiva i muzejske građe. To bi moglo uvelike pomoći u percepciji arhiva kod mladih, koji će jednog dana svi također biti potencijalni korisnici arhiva i arhivskih usluga. Kod svakog radnog listića bi mogle biti i informacije o tome od kud spis dolazi te gdje je i kako arhiviran. Time bi učenici dobili drugačiji pogled na arhivsko gradivo, a i samim profesorima bi se olakšala priprema za nastavne sate vezane uz Prvi svjetski rat. Ovdje se vezano uz eskponiranje arhivskog gradiva pojavljuje pojam arhivska pedagogija, koju Arhivski rječnik definira kao „interdisciplinarno područje arhivistike i pedagogije koje se bavi pripremom i obradom arhivskog gradiva u odgojno-obrazovne svrhe u skladu s dobi i interesom djece, učenika, studenata i odraslih.“⁸⁵ Ovakve i slične ideje za rad i suradnju arhiva i odgojno-obrazovnih ustanova predložili su Stančić i Garić, koji pišu kako je potrebno:

„odgojno-obrazovnu ponudu arhiva obogatiti i učiniti ju vidljivom, a to podrazumijeva organiziranje više posjeta djece, učenika i studenata arhivu kako bi im se predstavio rad arhiva i značaj arhivske djelatnosti, organiziranje različitih radionica za učenike, učitelje i studente (arhivistička, genealoška, glagoljaška, heraldička, paleografska, povijesna, novinarska, likovna, kartografska i dr.), digitaliziranje arhivskog gradiva za potrebe nastave i njegovo objavljivanje na mrežnim stranicama arhiva, izrada elektroničkih nastavnih materijala za proučavanje i interpretaciju različitog arhivskog gradiva u skladu s nacionalnim okvirnim kurikulumom.“⁸⁶

Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva nudi upravo to - pregršt obrazovnih dokumenata bez obzira na tematske izložbe koje su bile ili koje su trenutno postavljene. To bi se moglo primijeniti i u Hrvatskom državnom arhivu kao središnjoj arhivskoj ustanovi Hrvatske. Povijest Hrvatske je ipak puna različitih previranja oko vlasti i uprave, pa bi se kroz ovakve tematske listiće moglo približiti gradivo iz različitih razdoblja hrvatske povijesti, a sve kroz arhivsko

⁸⁵ Mihaljević, Marta, Milica Mihaljević, i Hrvoje Stančić. 2015. s.v. "archival pedagogy". Arhivistički Rječnik: HRVATSKO-ENGLESKI/ENGLESKO-HRVATSKI. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. URL: <http://infoz.ffzg.hr/Stancic/Arhivisticki-rjecnik/> (21.9.2019.).

⁸⁶ Stančić, Hrvoje; Garić, Ana. Arhivska pedagogija // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / Gavranović, Drahomira ; Despot, Ivona (ur.). Rijeka: Hrvatsko muzejsko društvo, 2014., str. 345-349, URL: http://bib.irb.hr/datoteka/735026.Stancic_Garic_Arhivska_pedagogija.pdf (21.9.2019.).

gradivo. Mogući pozitivni utjecaj ovakvog pristupa izlaganja gradiva zaista je velik, kao što su i široki načini primjene ovog pristupa.

8. Zaključak

Korisnici arhiva imaju mogućnost pregledavanja arhivskog gradiva, isto kao što posjetitelji u muzejima mogu pregledavati eksponate ili korisnici knjižnica mogu koristiti građu koja se nalazi u knjižnicama. No, arhivi u Hrvatskoj se često stavljaju u drugi plan kad se priča o korištenju gradiva, barem gledajući pokrivenost u medijima. Razlog tome je nedovoljna ili nezadovoljavajuća izloženost gradiva, a ona se može popraviti. Dokaz su ne samo vrlo uspješni muzeji i knjižnice u Hrvatskoj koji broje zavidne statistike posjećenosti, već i arhivi u svijetu. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva ima vrlo opsežne mrežne stranice, nudi mogućnost edukacije, besplatne materijale za nastavu, informacije o svim svojim izložbama kao i mnoštvo digitaliziranog gradiva. Naravno, pristup dijelu gradiva potrebno je platiti, a i neke od usluga koje nude potrebno je unaprijed rezervirati, poput interaktivnih igri koje nude za obitelji s djecom. No činjenica da uopće nude ovakve sadržaje govori ne samo o činjenici da se radi o velikom arhivu jedne od utjecajnijih država svijeta, već i o broju posjećenosti i popularnosti arhiva. Jer da se radi o arhivu koji ne nudi ništa zanimljivo svojim posjetiteljima, ne bi bilo važno što je smješten u državi s velikim brojem stanovnika, posjetitelja svejedno ne bi bilo. Ali realnost je takva da je mnogo događaja sa mrežnih stranica već mjesec unaprijed popunjeno rezervacijama. To govori da je moguće od arhiva napraviti ustanovu u koju se ne dolazi samo iz potrebe, već i iz zadovoljavanja želje za kulturnom baštinom. Upotrebom interaktivnog sadržaja, multimedije, organizacijom događaja vezanih uz arhivsko gradivo, većim ulaganjem u *online* sadržaje i češćim organiziranjem tematskih izložbi arhiv može konkurirati muzeju kao baštinskoj instituciji u koju ljudi odlaze kako bi vidjeli eksponate.

9. Literatura

1. Aničić, L. i Vekić, N. *Prandau-Normann – U malo opustošeno Valpovo donijeli su duh bečke elite*. Glas Slavonije, 23.03.2018. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/359258/5/Prandau-Normann---U-malo-opustoseno-Valpovo-donijeli-su-duh-becke-elite> (21.9.2019.).
2. Arheološki muzej Istre, *Povijest*, URL: <http://www.ami-pula.hr/o-muzeju/povijest/> (21.9.2019.).
3. Department for Culture, Media and Sport Ujedinjenog Kraljevstva, *Taking Part Focus on: Libraries*, URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/519675/Libraries_short_story_-_FINAL.pdf (21.9.2019.).
4. Department for Culture, Media and Sport Ujedinjenog Kraljevstva, *Taking Part Focus on: Museums and Galleries*, URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/562676/Focus_on_museums_and_galleries_final.pdf (21.9.2019.).
5. Digitalne zbirke Državnog arhiva u Sisku, *Dobrodošli*, URL: <https://dask.hr/digitalne-zbirke/> (21.9.2019.).
6. Državni arhiv u Osijeku, *Povijest arhiva*, URL: <https://www.dao.hr/index.php/arhiv/o-arhivu/povijest-arhiva> (21.9.2019.).
7. Državni arhiv u Sisku, *NA DVA KOTAČA – izložba povodom Međunarodnog dana arhiva u Državnom arhivu u Sisku*, URL: <https://dask.hr/kalendar-detalji/na-dva-kotaca-izlozba-povodom-medunarodnog-dana-arhiva-u-drzavnom-arhivu-u-sisku-38> (21.9.2019.).
8. Državni arhiv u Sisku, *Povijesni razvoj*, URL: <https://dask.hr/povijest> (21.9.2019.).
9. Eventbrite, *My Grandad – the Spy*. URL: <https://www.eventbrite.co.uk/e/my-grandad-the-spy-interactive-family-adventure-tickets-69709353553?aff=ebapi#> (21.9.2019.).
10. Fiuman.hr, *Divovi patagonije u Rijeci do ljeta*, URL: <https://www.fiuman.hr/divovi-patagonije-u-rijeci-do-ljeta/> (21.9.2019.).
11. Galerija Klovićevi dvori, *Nematerijalna kulturna baština u Federaciji Bosne i Hercegovine iz zbirke Karmela sv. Ilije*, URL: <http://gkd.hr/izlozba/nematerijalna-kulturna-bastina-u-federaciji-bosne-i-hercegovine-iz-zbirke-karmela-sv-ilije/> (21.9.2019.).
12. Galerija Klovićevi dvori, *O galeriji*, URL: <http://gkd.hr/galerija/> (21.9.2019.).

13. Galerija Klovićevi dvori, Zbirke, URL: <http://gkd.hr/zbirke/> (21.9.2019.).
14. Hrvatski državni arhiv, *Hrvati na Titaniku – Pano 02*, URL: <http://www.arhiv.hr/portals/0/DigitalniArhiv/Titanik/PANO-02.html> (21.9.2019.).
15. Hrvatski državni arhiv, *Hrvati na Titaniku*, URL: <http://www.arhiv.hr/portals/0/DigitalniArhiv/Titanik/index.html> (21.9.2019.).
16. Hrvatski državni arhiv, *Osnovna djelatnost*, URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Djelatnost/Osnovna-djelatnost> (21.9.2019.).
17. Hrvatski državni arhiv, *Povijest Hrvatskog državnog arhiva*, URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Povijest> (21.9.2019.).
18. Izložba “Istra, lav i orao”, *Izložbu “Istra, lav i orao” posjećuju brojne osnovne škole istarskog poluotoka*, URL: <http://istralaviorao.hr/Novosti/OsnovneSkole> (21.9.2019.).
19. Izložba “Istra, lav i orao”, *Kultura stanovanja*, URL: <http://istralaviorao.hr/Izlozba/KulturaStanovanja> (21.9.2019.).
20. Izložba “Istra, lav i orao”, *Multimedija - video*, URL: <http://istralaviorao.hr/Multimedija/Video> (21.9.2019.).
21. Izložba “Istra, lav i orao”, *Svečano otvorenje izložbe “Istra, lav i orao” – novog projekta Arheološkog muzeja Istre*, URL: <http://istralaviorao.hr/Novosti/SvecanoOtvorenje> (21.9.2019.).
22. Izložba “Istra, lav i orao”, *Uvod*, URL: <http://istralaviorao.hr/Izlozba/Uvod> (21.9.2019.).
23. Knjižnice grada Zagreba, *Nedjeljni talk show Kava i kolači*, URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/nedjeljni-talk-show-kava-i-kolaci-53590/53590> (21.9.2019.).
24. Knjižnice grada Zagreba, *Veliki kanadski umjetnik Tomson Highway gostuje u knjižnici*, URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/veliki-kanadski-umjetnik-tomson-highway-gostuje-u-knjiznici/38163> (21.9.2019.).
25. Kovačević, J. i Vrana, R. *Kakvu narodnu knjižnicu želimo? Istraživanje korisnika Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, br. 61, 2018., str. 47-71.
26. Kovačević, J. i Vrana, R. *Percepcija korisnika o knjižnici i knjižničnim uslugama kao temelj poslovne strategije knjižnice*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, br. 56, 2013., str. 23-46.
27. Maroević, I. *Muzejska izložba – muzeološki izazov*. Informatica Museologica, Vol. 34, br. 3-4, 2003., str. 13-18.

28. Matijević, M. *Izložba „Hrvati na Titaniku“*. Historiografija.hr, 04.05.2012. URL: <http://www.historiografija.hr/news.php?id=320> (21.9.2019.).
29. Mihaljević, Marta, Milica Mihaljević, i Hrvoje Stančić. 2015. s.v. "archival pedagogy". *Arhivistički Rječnik: HRVATSKO-ENGLESKI/ENGLESKO-HRVATSKI*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. URL: <http://infoz.ffzg.hr/Stancic/Arhivisticki-rjecnik/> (21.9.2019.)
30. Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2018. godini*, URL: http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (21.9.2019.).
31. Muzejski dokumentacijski centar, *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2018. godini*, URL: http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (21.9.2019.).
32. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *1833 Factory Act*. URL: <http://nationalarchives.gov.uk/documents/education/factory-actdoc.pdf> (21.9.2019.).
33. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Education*. URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/> (21.9.2019.).
34. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Our History*, URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/what-we-do/our-history/> (21.9.2019.).
35. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *Protect and Survive: Britain's Cold War Revealed*. URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/visit-us/whats-on/keepers-gallery/> (21.9.2019.).
36. Nacionalni arhiv Ujedinjenog Kraljevstva, *The Time Travel Club*. URL: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/visit-us/whats-on/the-time-travel-club-family-activities/> (21.9.2019.).
37. Nacionalni arhivi Australije, *About us*. URL: <http://www.naa.gov.au/about-us/> (21.9.2019.).
38. Nacionalni arhivi Australije, *Our Organisation*. URL: <http://www.naa.gov.au/about-us/organisation/index.aspx> (21.9.2019.).
39. Orešić, B. *Knjižničarka koju svi znaju*. Globus, 12.11.2017. URL: <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-zivot/knjiznicarka-koju-svi-znaju-znam-da-polovici-svojih-zaposlenika-idem-na-zivce-ponekad-sama-otvorim-knjiznicu-vikendom-da-bih-ugostila-nekog-pisca/6739443/> (21.9.2019.).

40. *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije*, Narodne novine 142/1998., URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (21.9.2019.).
41. Prirodoslovni muzej Rijeka, *Dobrodošli*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/hr/homepage.html> (21.9.2019.).
42. Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – pretraživanje*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/search.php#> (21.9.2019.).
43. Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – vrijedni predmeti u zbirci*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/vrijedni.php> (21.9.2019.).
44. Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga – Pomoć online baze podataka muzejskih zbirki*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/pomoc.php> (21.9.2019.).
45. Prirodoslovni muzej Rijeka, *Inventarna knjiga*, URL: <http://www.prirodoslovni.com/inventarna/#> (21.9.2019.).
46. Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Izvori*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).
47. Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *O izložbi*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/> (21.9.2019.).
48. Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Popis stradalih*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).
49. Prvi svjetski rat – pogled iz arhiva, *Teme*, URL: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Mjesto=Zagreb> (21.9.2019.).
50. Samaržija, N. *Galerija Klovićevi dvori za jesen najavljuje velike obljetničke izložbe*. Tportal, 20.07.2019., URL: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/galerija-klovicewi-dvori-za-jesen-najavljuje-velike-obljetnicke-izlozbe-20190720> (21.9.2019.).
51. Stančić, Hrvoje; Garić, Ana. *Arhivska pedagogija // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture* / Gavranović, Drahomira ; Despot, Ivona (ur.). Rijeka : Hrvatsko muzejsko društvo, 2014., str. 345-349, URL: http://bib.irb.hr/datoteka/735026.Stancic_Garic_Arhivska_pedagogija.pdf (21.9.2019.).
52. Valerjev Ogurlić, N. *Prirodoslovni muzej Rijeka najprogresivnija muzejska institucija u PGŽ*. Novi list, 23.10.2015. URL: http://www.novilist.hr/index.php/Znanost-i-tehnologija/Znanost/Prirodoslovni-muzej-Rijeka-najprogresivnija-muzejska-institucija-u-PGZ?meta_refresh=true (21.9.2019.).

53. Vuković, M. *Pogled na međuodnos baštine, kulture i identiteta*. Arhivski vjesnik 54, 2011., str. 97-113.
54. *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima*, Narodne novine 61/2018., URL: http://arhinet.arhiv.hr/Download/PDF/Zakon_o_arhivskom_gradivu_i_arhivima.pdf (21.9.2019.).
55. *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, Narodne novine 17/2019., URL: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019> (21.9.2019.).
56. *Zakon o muzejima*, Narodne novine 61/2018., URL: <https://www.zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima> (21.9.2019.).

10. Popis slika

Slika 1: Dio izložbe “Valpovački vlastelini Prandau-Normann“ pod arkadama Državnog arhiva u Osijeku	7
Slika 2: Mrežna stranica izložbe „Hrvati na Titaniku“ Hrvatskog državnog arhiva	13
Slika 3: Pogled na utvrdu Petrapilosa kod Buzeta	19
Slika 4: Mrežna stranica Prirodoslovnog muzeja Rijeka - igraonica	23
Slika 5: Pristup zbirci Domesday Book	33
Slika 6: Rubrika Prvi izvor dokumenta 1833 Factory Act.....	35

Arhivsko gradivo kao eksponat

Sažetak

U ovom radu istražuju se načini prikaza arhivskog gradiva u baštinskim institucijama u Hrvatskoj s ciljem poboljšanja postojećih prikaza na temelju primjera dobre prakse iz Hrvatske te Europe i svijeta. Rad je podijeljen na dva dijela. Prvi, teorijski dio bavi se utvrđivanjem pojma arhivskog gradiva, što sve obuhvaća te kakvo može biti. U drugom dijelu rada istražuju se načini prikaza arhivskog gradiva u Hrvatskoj te se na temelju primjera iz baštinskih institucija predlažu poboljšanja u interpretaciji i prezentaciji. Budući da se rad temelji na eksponatima iz baštinskih institucija, svaka od odabranih je ukratko predstavljena. Njihovi arhivski fondovi su opisani s gledišta potencijalnih posjetitelja – prikazuju se načini predstavljanja arhivskog gradiva koji u današnje digitalno doba više ne moraju biti ograničeni samo na tiskanu riječ. Primjeri dobre prakse tako sežu i do različitih baštinskih institucija u Europi i svijetu, gdje je sve veći naglasak na interaktivnosti eksponata. Na kraju rada se analizom prikaza u različitim baštinskim institucijama izvodi zaključak u kojem se predlažu poboljšanja u prezentaciji i interpretaciji arhivskog gradiva.

Ključne riječi: arhivsko gradivo, eksponat, građa, muzeji, knjižnice, arhivi, interaktivnost

Archival Records as Exhibits

Summary

This thesis explores the ways in which archival records are showcased in the relevant Croatian institutions. This is done in order to suggest improvements by analysing the examples in Croatia, Europe and in the world. The thesis is organised into two parts. The first part defines the archival records and what they encompass. The second part explores the ways in which records are showcased in Croatia. Proposals on how to make improvements in interpretation and presentation are made with the help of examples from museums and libraries. Both museums and libraries, as well as their purposes, are explained and analysed in brief. Archival records are investigated from the perspective of potential visitors – examples of digital presentation are detailed as a new, more popular form of records. Examples thus encompass different institutions in Europe and in the world, where more emphasis is put on the interactivity of the exhibits. At the end of the thesis, a conclusion is made in which improvements in presentation and interpretation of archival records are proposed.

Key words: archival records, exhibit, materials, museums, libraries, archives, interactivity